

PRAVNI VJESNIK 2/2015

UDK - 34 | ISSN 0352-5317

*Časopis za pravne i društveno-humanističke znanosti
Pravnog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku*

*Journal of Law, Social Sciences and Humanities of the Faculty of Law
Josip Juraj Strossmayer University of Osijek*

*Zeitschrift für Jura, Geistes- und Sozialwissenschaften der Fakultät
für Rechtswissenschaften, Josip-Juraj-Strossmayer-Universität in Osijek*

PRAVNI VJESNIK

Časopis za pravne i društveno-humanističke znanosti
Pravnog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Journal of Law, Social Sciences and Humanities of the Faculty of Law
Josip Juraj Strossmayer University of Osijek

Zeitschrift für Jura, Geistes- und Sozialwissenschaften der Fakultät
für Rechtswissenschaften, Josip-Juraj-Strossmayer-Universität in Osijek

ISSN 1849-0840 (Online)
ISSN 0352-5317 (Tisak)

Izdavač / Publisher

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Pravni fakultet Osijek, Stjepana Radića 13, Osijek

Uredništvo / Editorial Board

izv. prof. dr. sc. Boris Bakota (glavni i odgovorni urednik / Editor in Chief), doc. dr. sc. Ivana Tucak (izvršna urednica / Executive Editor), prof. dr. sc. Ivana Barković Bojanić, izv. prof. dr. sc. Miro Gardaš, prof. dr. sc. Mira Lulić, izv. prof. dr. sc. Boris Ljubanović, prof. dr. sc. Nihada Mujić, izv. prof. dr. sc. Rajko Odoabaša, prof. dr. sc. Renata Perić, doc. dr. sc. Tunjica Petrašević, izv. prof. dr. sc. Branka Rešetar, izv. prof. dr. sc. Aleksandra Vasilj, izv. prof. dr. sc. Mario Vinković, prof. dr. sc. Josip Vrbošić, doc. dr. sc. Igor Vuletić, doc. dr. sc. Predrag Zima, doc. dr. sc. Nikol Žiha, izv. prof. dr. sc. Mirela Župan

Lektorica

doc. dr. sc. Marica Liović

Međunarodno Uredništvo / International Editorial Board

Prof. dr. iur. Urban Bacher, Hochschule für Wirtschaft und Recht, Hochschule Pforzheim, Njemačka
Prof. dr. sc. Lorena Bachmaier Winter, Complutense University of Madrid, Faculty of Law
Prof. dr. sc. Kadriye Bakirci, Faculty of Law Hacettepe University Ankara, Turska
Professor Fiona C. Beveridge, School of Law, University of Liverpool, Velika Britanija
Prof. dr. sc. Istvan Laszlo Gal, University of Pees, Faculty of Law
Prof. dr. iur. Rainer Gildeggen, Hochschule für Wirtschaft und Recht, Hochschule Pforzheim, Njemačka
Prof. dr. sc. Vid Jakulin, Univerza v Ljubljani, Pravna fakulteta, Slovenija
Doc. dr. sc. Justyna Maliszewska - Nienartowicz, Jean Monnet Center for European Studies, University of Toruń, Poljska
Prof. dr. sc. Izabela Pruchnicka-Grabias, Warsaw School of Economics, Poljska
Prof. dr. sc. Ye Quing, Shanghai Academy of Social Sciences, Faculty of Law
Prof. dr. sc. Gerald G. Sander, Hochschule für öffentliche Verwaltung und Finanzen, Ludwigsburg, Njemačka
Prof. dr. sc. Carlos Nunes Silva, University of Lisbon, Portugal
Prof. dr. sc. Ljubomir Zovko, Pravni fakultet Sveučilišta u Mostaru, Bosna i Hercegovina

Koordinatorica Uredništva / Editorial Board coordinator

Ljiljana Siber, mag. iur, mag. bibl.

SADRŽAJ

Gábor Szabó NEODRŽIV RAZVOJ NASUPROT LJUDSKOG PRAVA NA OPSTANAK	9
Boštjan Tratar OBJEKTIVNE FUNKCIJE LJUDSKIH PRAVA IZ EUROPSKE KONVENCIJE ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA I TEMELJNIH SLOBODA	29
Mato Arlović USTAVNOPRAVNI OKVIR ZA UREĐENJE PRAVA NACIONALNIH MANJINA U PRIJEDLOGU (ŠESTIH) PROMJENA USTAVA REPUBLIKE HRVATSKE	43
Dunja Pastović NORMATIVNI OKVIR POROTNOG SUĐENJA U ISTRI U RAZDOBLJU OD 1873. DO 1918.	77
Katarina Knol Radoja OBVEZNO MIRENJE – OSVRT NA RJEŠENJA IZ KOMPATIVNOG I HRVATSKOG PRAVA	111
Stjepan Gadžo PRILOG ISTRAŽIVANJU SADRŽAJA NAČELA PRAVEDNOSTI KAO KRITERIJA EVALUACIJE NORMI MEĐUNARODNOG POREZNOG PRAVA	131
Matea Miloloža POJAM, OBLICI I STUPNJEVI KRIVNJE PREMA ČL. 30. RIMSKOG STATUTA	157
Boris Ljubanović, Blanka Matković LISABONSKI UGOVOR – O NJEGOVOJ STRUKTURI I ASPEKTIMA UTJECAJA NA UPRAVNO PRAVO I JAVNU UPRAVU	181
László Heka NEKI ASPEKTI MAĐARSKOGA OBITELJSKOG PRAVA NA TEMELJU ZAKONA IZ 2014. GODINE	191
Barbara Herceg Pakšić, Eugen Jakopović SAKAĆENJE ŽENSKIH SPOLNIH ORGANA: POJAVNI OBLICI, MEDICINSKA OBILJEŽJA I KAZNENOPRAVNA REGULACIJA	211

Dr. sc. Dunja Pastović, viša asistentica*

Izvorni znanstveni rad
UDK 343.195(497.5-3 Istra)“1873/1918”
343.1(497.5)(091)
Primljeno: ožujak 2015.

NORMATIVNI OKVIR POROTNOG SUĐENJA U ISTRI U RAZDOBLJU OD 1873. DO 1918.

Sažetak: *Cilj rada je prikaz normativnog okvira porotnog suđenja u Istri u razdoblju od 1873. do 1918., čija je podloga bio austrijski Zakon o kaznenom postupku iz 1873. Pri obradi teme korišteni su relevantni pravni propisi, strana i domaća literatura, službeni statistički zbornici, časopisi i novine iz promatranog razdoblja te dostupna arhivska građa Državnog arhiva u Pazinu.*

Na temelju analize normativnog okvira ustanovljeno je kako u vezi s uređenjem postupka pred porotom, a u usporedbi s kratkotrajnim Zakonom o kaznenom postupku iz 1850., nije došlo do velikih promjena. One promjene koje su pak bile učinjene, ukazivale su na dvije temeljne tendencije zakonodavca: s jedne strane omogućiti jaču sigurnost optuženika od nepravednih osuda, a s druge strane poboljšati položaj porotnika koji su dobili mogućnost zahtijevati promjenu postavljenih pitanja te predlagati izvođenje pojedinih dokaza. Stoga je u radu naglasak stavljen na one odredbe koje su predstavljale odstupanje od uređenja predviđenog ZKP-om 1850. Također, prikazana je primjena pojedinih zakonskih odredaba pred porotnim sudom u Rovinju. U radu je analiziran i Zakon o sastavljanju porotničkih imenika od 23. svibnja 1873., koji je predstavljao dopunu ZKP-a 1873.

Ključne riječi: *porotno suđenje, Istra, Zakon o kaznenom postupku 1873., 1873.–1918.*

1. POROTNO SUĐENJE U ISTRI PREMA ZAKONU O KAZNENOM POSTUPKU 1873.

Reforma sustava kaznenog postupka i ponovno uvođenje porote kao općeg instituta u Istru predstavljalo je rezultat obnavljanja političkog života u Austriji nakon završetka Bachova apsolutizma i vraćanja ustavnosti 1860.

Srž promjena kaznenog zakonodavstva predstavljao je Zakon o kaznenom postupku od 23. svibnja 1873. (u nastavku ZKP 1873.)¹ nastao kao rezultat dugogodišnjih pripremnih radova, za-

* Dr. sc. Dunja Pastović, viša asistentica na Katedri za povijest hrvatskog prava i države, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Čirilometodska 4, 10000 Zagreb.

1 Zakon od 23. svibnja 1873. kojim se uvodi postupnik kazneni, u: Dêržavo-zakonski vladni list za kraljevine i zemlje zastupane u vieću cesarevinskom, god. 1873., kom. XLII., br. 119., Beč, 1873., str. 397.–501.

početih još 1861. godine, tijekom kojih je bilo izrađeno ukupno deset nacрта te se može smatrati "jednim od tehnički najdotjeranijih zakonika o kaznenom postupku svoga vremena".²

Prema čl. I. uvedbene naredbe, ZKP 1873. stupio je na snagu 1. siječnja 1874. u svim krunovinama i zemljama zastupanim u Carevinskom vijeću. U radu će naglasak biti stavljen na odredbe ovoga Zakona koji su se odnosile na institut porote.

1.1. STVARNA NADLEŽNOST POROTNOG SUDA

Porotni sudovi trebali su voditi glavnu raspravu i odlučivati o svim zločinima i prijestupima koji su im bili doznačeni u čl. VI. uvedbene naredbe³ ZKP-a 1873. (§14.).

Uz kažnjiva djela, koja su već prema ZKP-u 1850. bila stavljena u nadležnost porotnih sudova, bili su još dodani i veleizdaja, oskvrnuće, ponižavanje naredaba koje izdaju vlasti i bunjenja te poticanje na neprijateljstvo.⁴ Također, važno je istaknuti da je u međuvremenu došlo do značajne promjene u materijalnom kaznenom pravu koje je sada bilo regulirano Kaznenim zakonom o zločinstvima, prijestupima i prekršajima iz 1852. (u daljnjem tekstu KZ 1852.) koji je u Istri, kao i u svim drugim krunovinama, stupio na snagu 1. rujna 1852.⁵

Taksativno nabrojane zločine i prijestupe, koji su bili u nadležnosti porotnih sudova, može-mo podijeliti u tri skupine:⁶

1. zločini i prijestupi počinjeni sadržajem tiska;
2. politički zločini i prijestupi: veleizdaja,⁷ smetanje javnoga mira,⁸ ustanak i buna,⁹ javno nasilje nasilnim djelovanjem protiv skupštine sazvane od strane vlade u svrhu rasprave o javnim poslovima, protiv suda ili koje druge javne vlasti,¹⁰ javno nasilje nasilnim djelovanjem protiv zakonito priznatih zborova ili protiv skupština koji se održavaju uz sudjelovanje ili pod nadzorom javne vlasti,¹¹ ponižavanje naredaba koje izdaju vlasti i bunjenja,¹² poticanje na neprijateljstvo;¹³

2 Bayer, V., Kazneno procesno pravo – odabrana poglavlja, knjiga II., Povijesni razvoj kaznenog procesnog prava, (prir. Krapac, D.), Zagreb, 1995., str. 152.

3 Čl. VI. uvedbene naredbe ZKP-a 1873. predstavljao je izvršenje čl. 11. Temelnog državnog zakona o sudačkoj vlasti od 21. prosinca 1867. te je sadržavao taksativno nabrojane zločine i prijestupe doznačene poroti.

4 Sadoghi, A., Thesen zur Geschworenengerichtsbarkeit – historische Aufarbeitung und Perspektiven, Linz, 2007., str. 67.

5 Cesarski patent od 27. svibnja 1852. kojim se za svukoliku cesarevinu, izim vojničke Krajine, kao jedini kazneni zakon o zločinstvih, prestupcih i prekršajih, proglašuje i od 1. rujna 1852. počamši, u kriepost stavlja novo, poznijimi zakoni popunjeno izdanje kaznenoga zakona o zločinstvih i teških redarstvenih od 3. rujna 1803., u koje je primljeno više novih ustanovah, u: Sveobći državo-zakonski i vladni list za Cesarevinu Austrijsku, god. 1852., kom. XXXVI., br. 117., Beč, 1852., str. 493.–591.

6 Mitterbacher, J., Die Strafproceßordnung für die im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder der österreichisch-ungarischen Monarchie vom 23. Mai 1873 und deren Einführungsgesetz, Wien, 1882., str. XXXII.

7 §§58.–61. Kaznenog zakona o zločinima, prijestupima i prekršajima od 27. svibnja 1852. (u nastavku KZ 1852.) i čl. I. Zakona od 17. prosinca 1862.

8 §§65.–66. KZ-a 1852. i čl. II. Zakona od 17. prosinca 1862.

9 §§68.–73. i 75. KZ-a 1852.

10 §§76.,77. i 80. KZ-a 1852.

11 §§78.,79., i 80. KZ-a 1852.

12 §.300. KZ-a 1852 i čl. III.–IV. Zakona od 17. prosinca 1862.

13 §302. KZ-a 1852.

3. teški zločini, tj. oni zločini za koje se prema zakonu može izreći kazna u trajanju duljem od pet godina tamnice: javno nasilje grabežom čovjeka,¹⁴ javno nasilje “zasebičnim trgovanjem s robovi”,¹⁵ zlorporaba službene ovlasti,¹⁶ krivotvorenje javnih vjerovnih papira,¹⁷ krivotvorenje novca,¹⁸ silovanje,¹⁹ umorstvo i ubojstvo,²⁰ razbojništvo.²¹ U onim slučajevima kod kojih kazneni zakon nije dovoljno oštro odredio granicu od pet godina tamnice, nadležnost porotnog suda ovisila je o tome zahtijeva li se u optužnici primjena kazne koja iznosi najmanje pet godina tamnice: javno nasilje zlobnom povredom tuđeg vlasništva²² ili drugim pakosnim radnjama ili propustima uz osobito pogibeljne okolnosti²³ i to samo u onim slučajevima kada nastane koja od okolnosti iz §86. st. 2.²⁴ ili kad je u slučajevima §85. sl. b) i c)²⁵ i §87. u optužnici posebno predloženo da se zbog visine zlobe ili pogibelji presuda izrekne na tamnicu više od pet godina; otmica, kada se prema zakonu treba izreći najmanje petogodišnja tamnica,²⁶ smetanje vjerzakona,²⁷ samo onda kada se u optužnici predloži da se po §123. s obzirom na veličinu zlobe ili pogibelji izrekne presuda na tamnicu više od pet godina; oskvrnuće,²⁸ kad nastupi koja u §126. navedena posljedica ili kad se u optužnici izrijeком predloži da se zbog vrlo otegotnih okolnosti izrekne presuda na tamnicu više od pet godina; protuprirodni blud, no samo uz okolnosti naznačene u §130. st. 2.;²⁹ prekid trudnoće protivno znanju i volji majke, kad se prema zakonu treba izreći kazna od pet do deset godina tamnice;³⁰ izlaganje djeteta, kad se prema zakonu treba izreći kazna od pet do deset godina tamnice;³¹ teška tjelesna ozljeđa, kad se prema zakonu treba izreći kazna od pet do deset godina tamnice;³² dvboj, kad se

14 §§90.–91. KZ-a 1852.

15 Posljednji stavak §95. KZ-a 1852.

16 §§101.–103. KZ-a 1852.

17 §§106.–117. KZ-a 1852.

18 §§118.–121. KZ-a 1852.

19 §§125.–127. KZ-a 1852.

20 §§134.–143. KZ-a 1852.

21 §§190.–195. KZ-a 1852.

22 §§85.–86. KZ-a 1852.

23 §§87.–88. KZ-a 1852.

24 Ako iz oštećenja proizađe nesreća za zdravlje, tjelesnu sigurnost ili u većoj mjeri za vlasništvo drugih osoba, krivci su se trebali kazniti teškom tamnicom od 10 do 20 godina, a pri osobito otegotnim okolnostima doživotnom teškom tamnicom. Ako bi pak iz oštećenja tuđeg vlasništva proizašla smrt neke osobe, a počinitelj je to mogao predvidjeti, tada se imao kazniti smrtnom kaznom (§86. st. 2. KZ-a 1852.).

25 Slučajevi kada iz zlobnog oštećenja tuđeg vlasništva može nastati opasnost za život, zdravlje, tjelesnu sigurnost ljudi ili znatna opasnost za tuđe vlasništvo. Potom, ako se učini zlobno oštećenje na željeznicama, napravama koje pripadaju željeznicama, voznim sredstvima, strojevima, spravama ili predmetima koji služe za radnju željeznica, na parobrodima, parnim strojevima i kotlovima, mostovima, napravama u rudnicima ili općenito kada su okolnosti bile osobito opasne (§85. sl. b) i c) KZ-a 1852.).

26 §§96.–97. KZ-a 1852.

27 §§122.–123. KZ-a 1852.

28 §128. KZ-a 1852.

29 Protuprirodni blud počinjen s osobom istoga spola, ako je pritom bila upotrijebljena pogibeljna prijetnja ili sila; u ovom slučaju se ima izreći kazna u trajanju od pet do deset godina. Nadalje, ako “sila povuče za sobom važnu štetu u zdravlju ili što više u životu” žrtve, kazna se trebala produljiti na vrijeme od 10 do 20 godina. Ako zločin prouzroči smrt žrtve, kazna je bila doživotna teška tamnica (§130. st.2. KZ-a 1852.).

30 §§147.–148. KZ-a 1852.

31 §§149.–150. KZ-a 1852.

32 §§152.–157. KZ-a 1852.

prema zakonu treba izreći najmanje petogodišnja kazna tamnice;³³ palež, kad se prema zakonu treba izreći najmanje petogodišnja kazna tamnice;³⁴ krađe, kad se prema §179. treba izreći kazna od pet do deset godina tamnice;³⁵ pronevjere, kada se prema Zakonu treba izreći najmanje petogodišnja kazna tamnice ili kad se u optužnici na temelju §184. predloži da se zbog osobito otegotnih okolnosti izrekne kazna tamnice u trajanju duljem od pet godina; prijevere, kad se prema zakonu treba izreći najmanje petogodišnja kazna tamnice;³⁶ lažno prijavljivanje zločina ("potvora"),³⁷ kada se u optužnici navede koja od okolnosti naznačenih u §210. sl. a) – c) te se predloži izricanje kazne tamnice u trajanju više od pet godina; pomaganje zločincu i to samo u onom slučaju, kad se prema §218. treba izreći kazna tamnice od pet do deset godina.³⁸

Također, izrijekom je bilo propisano da u vezi s onim zločinima za koje prema navedenim odredbama porota nije bila nadležna, sud koji je izricao presudu³⁹ nije mogao ni u jednom slučaju dosuditi kaznu tamnice u trajanju duljem od pet godina.

Nadležnost porotnih sudova bila je proširena 1885., donošenjem posebnog Zakona s odredbama protiv opasne uporabe eksploziva i protiv općenito opasnog rukovanja istim.⁴⁰ Ovim Zakonom je izrijekom bilo propisano da glavna rasprava o optužbama za zločine koji su bili naznačeni u §§4., 5., 6. i 8. spada pred porotni sud.

1.2. UREĐENJE POSTUPKA PRED POROTNIM SUDOM

Odredbe o postupku pred porotnim sudom najvećim su dijelom gotovo nepromijenjene bile preuzete iz ZKP-a 1850. Razlozi za velike promjene nisu postojali budući da je iskustvo s primjenom ZKP-a 1850. prema suglasnom mišljenju ondašnjih suvremenika bilo vrlo pozitivno.⁴¹ Sto-

33 §§158.–162. KZ-a 1852.

34 §§166.–169. KZ-a 1852.

35 To su sljedeći slučajevi: kada iznos ukradene stvari prelazi 300 fl.; kada je krađa bila počinjena s osobitom drskošću, silom ili lukavošću; kada je kradljivac, zatečen na djelu, primijenio silu ili pogibeljnu prijetnju kako bi zadržao u posjedu ukradenu stvar ili kada je krađa počinitelju postala navikom. U navedenim slučajevima izricala se kazna teške tamnice u trajanju od pet do deset godina (§.179. KZ-a 1852.).

36 §§170., 197.–204. KZ-a 1852.

37 §§209–210. KZ-a 1852.

38 To se odnosi na slučaj kada je pomoć pružena zločincu koji je bio zatvoren zbog veleizdaje ili krivotvorenja vjerovnih papira, a pomagatelj je za to znao (§218. KZ-a 1852.).

39 Osim porotnih sudova sudbenost u kaznenim predmetima prema ZKP-u 1873. obavljali su sljedeći sudovi: kotarski sudovi koji su u prvom stupnju sudili za prekršaje te su sudjelovali u pripremnom postupku u slučajevima zločina i prijestupa (§9.); sudovi prvog stupnja ("sudišta prve molbe") koji su vodili glavnu raspravu i odlučivali o svim zločinima i prijestupima, koji nisu bili u nadležnosti porote, dok su kao prizivni sudovi odlučivali o pravnim lijekovima protiv presuda kotarskih sudova u predmetima prekršaja. Pri svakom sudu prvoga stupnja bio je određen po jedan ili više njegovih članova kao istražni suci, koji su vodili istragu u vezi sa svim zločinima i prijestupima. Jedan odjel suda prvog stupnja nadzirao je kao "viečna komora" vođenje pripremnog postupka od strane kotarskih sudova i istražnih sudaca (§§.10.–13.). Nadalje, sudovi drugog stupnja ("sudišta druge molbe") koji su odlučivali o pravnim lijekovima protiv odluka nižih sudova i čija je dužnost bila nadzirati djelatnost kaznenih sudova na svom području (§15.) te kasacijsko sudište koje je odlučivalo o svim ništavnim žalbama, koje su prema ZKP-u 1873 bile dopuštene (§16.).

40 Zakon od 27. svibnja 1885. o odredbah proti obćenito pogibeljnoj porabi razprštalah i proti obćenito pogibeljnu rukovanju s istim, u: Državo-zakonski list za kraljevine i zemlje, zastupane u vieću cesarevinskom, god. 1885., kom. XLII., br. 134., Beč, 1885., str. 305.–307.

41 Mayer, S., Handbuch des österreichischen Strafproceßrechtes, I. Band. Entstehungsgeschichte der österreichischen Strafproceß-Ordnung vom 23. Mai 1873., Wien, 1876., str. 330.

ga će u nastavku izlaganja naglasak biti na odredbama koje su predstavljale odstupanje od uređenja predviđenog ZKP-om 1850.⁴²

Učinjene promjene jasno ukazuju na dvije temeljne tendencije. S jedne strane trebale su omogućiti jaču sigurnost optuženika od nepravednih osuda, a s druge strane poboljšati položaj porotnika koji su dobili mogućnost zahtijevati promjenu postavljenih pitanja, kao i predlagati izvođenje pojedinih dokaza.⁴³

Odredbе o porotnim sudovima smještene su u glavi XIX. ZKP-a 1873. koja je nosila naziv "O porotnih sudovih (porotah)". Navedena glava sadržavala je manji broj paragrafa nego ZKP 1850., što je bio rezultat sažimanja pojedinih odredaba,⁴⁴ uporabe jezično preciznije formulacije i manje sadržajne promjene.

1.3. OPĆENITO O POROTNIM SUDOVIMA

Porotni sudovi postojali su u sjedištu svakog suda prvog stupnja, a to je za područje Istre prema novoj sudskoj organizaciji bio Okružni sud u Rovinju. Kao i prema ZKP-u 1850. redovne porotne sjednice održavale su se svaka tri mjeseca i to onim redosljedom koji ustanovi Viši zemaljski sud u Trstu, kao sud drugog stupnja za Istru, dok su se izvanredne porotne sjednice održavale prema potrebi, po naređenju predsjednika tog istoga suda, kao suda drugog stupnja (§297.).

Porotni sud sastojao se od sudskog vijeća ("sudišta") i porotničke klupe od dvanaest porotnika (§300.). Važna promjena sastojala se u tome što je broj profesionalnih sudaca koji su činili sudsko vijeće bio smanjen s pet na tri. Osim toga, propisano je da će predsjednik suda drugog stupnja, u pravilu kao predsjednik porotnog suda, imenovati predsjednika onog suda prvog stupnja kod kojeg će se održavati porotna sjednica. Obrazloženje za ovu promjenu bilo je to da će potonji "svojim autoritetom lakše održavati red u sudnici i brinuti se o dostojanstvu suda, kao i da će vođenjem teških i kompliciranih rasprava članovima svoga suda prethoditi kao uzor te da neće ovaj teret prebacivati na savjetnike i prikrivati svoju vlastitu nesposobnost ponižavajućom kritikom".⁴⁵ Osim predsjednika suda prvog stupnja, predsjednikom porotnog suda mogli su također biti imenovani i drugi članovi suda prvog stupnja, kod kojih se ima održati porotna sjednica, ili pak suda drugog stupnja (§301.).

Prema dostupnim podacima predsjednikom porotnog suda u Rovinju uglavnom je bio imenovan predsjednik Okružnog suda u Rovinju, pa je tako od 1874. do 1876. to bio Giuseppe

42 O uređenju porotnog suđenja prema ZKP-u 1850. vidi: Pastović, D., Porotno suđenje u Istri prema Zakonu o kaznenom postupku iz 1850., Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 20, br. 1/2013., Zagreb, str. 203.-264.

43 Holzmannhofer, W., Geschworenengerichtsbarkeit in Österreich: Geschichte, Entwicklung und aktueller Stand (unter besonderer Berücksichtigung der Entscheidungsfindung von Geschworenen sowie der mangelnden Begründungspflicht), doktorska disertacija, Salzburg, 2001., str. 25.; Zimprich, S., Historische Entwicklung und gegenwärtige Bedeutung der Geschworenengerichtsbarkeit in Österreich, doktorska disertacija, Wien, 1995., str. 73.

44 Primjerice, slučajevi kada je dopušteno postavljati porotnicima sporedna pitanja, koji su u ZKP-u 1850. bili normirani u četiri paragrafa (§326., §§328.-330.), u ZKP-u 1873. bili su propisani u samo jednom paragrafu (§320.). Ili, kazneni okviri kod izvanrednog ublažavanja kazne, koji su u ZKP-u 1850. bili predviđeni u §§344.-346., u novom ZKP-u 1873. bili su sadržani u samo jednom paragrafu, 338.

45 Prema ZKP-u 1850. predsjednikom porotnog suda u pravilu su bili imenovani članovi suda drugog stupnja. Mayer, S. Handbuch des österreichischen Strafproceßrechts, IV. Band. Commentar zu der Oesterreichischen Strafproceß-Ordnung vom 23. Mai 1873. Dritter Theil. §§297.-494. (Schluß des Commentars.), Wien, 1884., str. 12; Mitterbacher, op. cit. u bilj. 5., str. 499.

Nadamlenzki,⁴⁶ od 1876. do 1886. Francesco Lindermann,⁴⁷ od 1888. do 1893. Leone Fiocchi,⁴⁸ od 1894. do 1904. Antonio Tušar,⁴⁹ a od 1905. do 1907. Francesco Dukić. Zabilježeni su i slučajevi kada su za predsjednika porotnog suda bili imenovani savjetnici pri Okružnom sudu u Rovinju: Valerio Quarantotto, i to za redovnu porotnu sjednicu koja je započela 29. kolovoza 1876.⁵⁰ te Napoleone Kümmerlin nob. de. Eichenau, i to za redovnu porotnu sjednicu koja je započela 14. studenog 1904.⁵¹ Uočljivo je da su ova dva slučaja koincidirala s imenovanjem novog predsjednika Okružnog suda u Rovinju pa su oni zapravo "popunjavali" prazninu između odlaska starog i imenovanja novog predsjednika suda. Uz predsjednika porotnog suda, kao njegovi zamjenici birala su se dva savjetnika pri Okružnom sudu u Rovinju.

Nadalje, posebno je bilo propisano da Okružni sud u Rovinju, kao sud prvog stupnja, pod prijetnjom ništavosti, mora najkasnije tri dana prije početka glavne rasprave priopćiti svakom optuženiku imena članova sudskog vijeća, kao i imenik glavnih i zamjenskih porotnika pozvanih na porotnu sjednicu (§303.).⁵²

1.4. SASTAVLJANJE POROTNIČKE KLUPE

Kao i prema ZKP-u 1850., sastavljanje porotničke klupe obavljalo se za svaki pojedini kazneni predmet, neposredno prije početka glavne rasprave u nejavnoj sjednici porotnog suda i u nazočnosti tužitelja, optuženika i njegova branitelja, "privatnog učestnika"⁵³ te pozvanih porotnika. Sastavljanje je započinjalo time što je zapisničar prozivao poimence 36 glavnih porotnika. Svrha navedene prozivke bila je konstatirati njihovu nazočnost te omogućiti optuženiku da se uvjeri u točnost dostavljenog mu službenog imenika. Ako je porotnika došlo manje od 30, taj se broj trebao dopuniti među devetoricom zamjenskih porotnika i to onim redosljedom koji je bio određen ždrijebom. Potom je slijedilo eventualno isključenje porotnika od sudjelovanja u raspravi zbog postojanja zakonom određenih razloga (§§304.–306.).

46 Državni arhiv u Pazinu, HR-DAPA-27, KOTARSKI KAPETANAT U PAZINU, 1868.–1918, L/6 Porotnici, (1874), Notificazione No 195/Pres., kutija 15; Varietà. Assise nel Litorale, *Gazzetta dei tribunali*, br. 4–5, Trieste, 4. ožujka 1874., str. 24.; Državni arhiv u Pazinu, HR-DAPA-27, KOTARSKI KAPETANAT U PAZINU, 1868.–1918., L/6 Porotnici, (1876), Notificazione No 940/Pr., kutija 20; Notificazione, *L'Osservatore triestino*, br. 86, Trieste, 14. travnja 1876., str. 1.

47 Notificazione, *L'Osservatore triestino*, br. 232, Trieste, 10. listopada 1876., str. 1; La Corte di Assise a Rovigno, *L'Istria*, br. 253, Parenzo, 16. listopada 1886., str. 3.

48 I Processi alla nostra Corte d'Assise, *L'Istria*, br. 357, Parenzo, 13. listopada 1888., str. 5.; Corte d'Assise. Uccisione-Necessaria difesa., *L'Istria*, br. 619, Parenzo, 25. studenoga 1893., str. 3.

49 Le Assise a Rovigno, *L'Istria*, br. 637, Parenzo, 31. ožujka 1894., str. 3.

50 Državni arhiv u Pazinu, HR-DAPA-27, KOTARSKI KAPETANAT U PAZINU, 1868.–1918, L/6 Porotnici, (1876), Notificazione No 1725/Pr., kutija 20; Notificazione, *L'Osservatore triestino*, br. 163, Trieste, 19. srpnja 1876., str. 1.

51 Državni arhiv u Pazinu, HR-DAPA-28, KOTARSKI KAPETANAT U POREČU, 1868–1918, I/9 Prijave i istrage, (1904), Notificazione Praes. 4758, kutija 95; La prossima Corte d'Assise, *Il Giornaleto di Pola*, br. 1533, Pula, 20. rujna 1904., str. 1.

52 Istu odredbu je sadržavao i ZKP 1850. u §.257., no razlika je u tome što prema ZKP-u 1873. sud prvog stupnja mora navedeni popis imena optuženiku dostaviti prema službenoj dužnosti, a ne prema naredbi državnog odvjetnika. *Ratio* odredbe je ostao isti: omogućiti optuženiku i njegovu branitelju dovoljno vremena da se informiraju o mogućim porotnicima i članovima sudskog vijeća, kako bi mogli iskoristiti svoje pravo na izuzeće i neobrazloženi otklon. Mayer, *op. cit.* u bilj. 45., str. 19.

53 Riječ je o oštećeniku kao podnositelju imovinskopravnog zahtjeva. Naime, svatko tko je bio povrijeđen zločinom ili prijestupom koji su se progonili *ex offio*, mogao je zbog svojih privatnopravnih potraživanja, sve do početka glavne rasprave, pridružiti se kaznenom postupku te je time postajao "privatni učestnik" (§47. ZKP-a 1873.).

Jedina promjena u postupku sastavljanja porotničke klupe bila je ta da je u ZKP-u 1873. broj porotnika, koji je trebao preostati nakon eventualnih isključenja, bio smanjen s 30 na 24. Osim navedenog smanjenja, bilo je propisano da će se porotnička klupa moći sastaviti i ako je nazočan i manji broj porotnika, kada na to izrijekom pristanu svi oni koji su imali pravo na neobrazloženi otklon porotnika (§307.).

Iznimka od pravila prema kojemu se porotnička klupa treba sastaviti za svaki pojedinačni slučaj bila je predviđena Zakonom o sastavljanju porotničkih imenika od 23. svibnja 1873. koji je u §22. propisao mogućnost da se, ako porotni sud istoga dana treba održati glavnu raspravu u više kaznenih predmeta, porotnička klupa sastavi za sve slučajeve prije nego što započne rasprava u prvom predmetu. Smisao ove odredbe ušteda je vremena i truda potrebnog za sastavljanje porotničke klupe za svaku sljedeću raspravu. Porotnička klupa, koja je bila sastavljena za prvi kazneni predmet, trebala je sudjelovati i u sljedećim kaznenim predmetima o kojima će se istoga dana raspravljati samo ako na to pristanu oni koji su ovlašteni na neobrazloženi otklon porotnika, dakle uz pristanak tužitelja i optuženika. Ako bi se na zahtjev kojeg od ovlaštenika za koji od sljedećih slučajeva sastavila nova porotnička klupa, potonja je trebala ostati “u dielatnosti” i za ostale slučajeve koji slijede, dakako uz uvjet da na to pristanu oni koji su bili ovlašteni na neobrazloženi otklon porotnika. Ako bi zbog duljeg trajanja prethodnih rasprava ili zbog drugih razloga, određeni početak rasprave bio odgođen i to tako da će isti moći započeti tek četvrtog ili kasnijeg dana, nakon onoga kada je bila sastavljena porotnička klupa, u tom slučaju se trebala sastaviti nova porotnička klupa.⁵⁴

2. GLAVNA RASPRAVA PRED POROTOM

2.1. POČETAK GLAVNE RASPRAVE I PRISEGA POROTNIKA

Jedina promjena u ovom stadiju postupka sastojala se u formuli prisege kojom se predsjednik obraćao porotnicima. Formulacija: “(...) da ćete kruto pred očima imati korist obtuženika isto tako, kao i korist građanskoga društva, koje ga obtužuje (...)” (§318. ZKP 1850.) bila je zamijenjena preciznijim i jasnijim riječima: “(...) da ćete kruto pred očima imati zakon, koi ste držani neoskvèrnjen sačuvati (...)” (§313. ZKP 1873.). Razlog zbog kojega je zaključkom Zastupničke kuće Carevinskog vijeća iz daljnjeg razmatranja bila izostavljena prije navedena “korist obtuženika” bio je taj kako ona ne bi trebala biti stavljena u opreku sa zakonom.⁵⁵

Daljnja razlika sastojala se u tome što je ZKP 1873. izrijekom propisao da porotnikova vjeroispovijest neće činiti nikakvu razliku pri polaganju prisege. Samo one osobe kojima je vjera branila prisegu umjesto izgovaranja riječi: “Zaklinjem se, tako mi Bog pomogao”, obvezivale su se time

54 Navedena odredba bila je formulirana prema uzoru na pruski Zakon o kaznenom postupku od 3. svibnja 1852. Mayer, *op. cit.* u bilj. 45., str. 31.–32.; Mitterbacher, *op. cit.* u bilj. 5., str. 502.–503.; Treba li svakako, da porotnici učine zakletvu za svaki pojedini sgodaj, kad se istog dana više kaznenih parnica razpravlja pred jednim te istim porotničkim sborom? Njemački napisao I. v. W., *Pravo: pravničko-upravni list*, god. IV., br. 48, Split, 30. ožujka 1877., str. 368.–369.

55 Mayer, *op. cit.* u bilj. 41., str. 844.

što su se prisezale pružanjem ruke (§313.).⁵⁶ Iznimka od polaganja ovakve religiozne prisege nije bila dopuštena ni onda kada je riječ bila o ateistima.⁵⁷

2.2. DOKAZNI POSTUPAK

Nakon završetka prisege porotnika, predsjednik je po zapisničaru prozivao svjedoke i vještake. Potom je predsjednik, pod prijetnjom ništavosti, određivao da zapisničar pročita optužnicu,⁵⁸ i ako postoji presuda zbog koje otpada koja od točaka optužbe, tada da pročita i tu presudu (§314.).⁵⁹

Bitna sadržajna razlika prema ZKP-u 1850. sastojala se u tome što je u ZKP-u 1873. izrijekom bilo propisano da porotnici, uz postavljanja pitanja, mogu predlagati da se pribave dokazi koji su potrebni za razjašnjenje važnih činjenica. Odluku o ovom prijedlogu donosilo je sudsko vijeće (§315.). Porotnici su ovime dobili mogućnost izravne intervencije u dokazni postupak. Prijedlog da se pribavi dokaz porotnici su mogli istaknuti već tijekom glavne rasprave te su se u tu svrhu mogli među sobom dogovoriti da ga jedan od njih istakne sudu. Pravo predlaganja dokaza pripadalo je i pojedinom porotniku, koji je bio u dvojbi glede postojanja neke važne činjenice, pri čemu je za sud bilo sasvim nevažno jesu li i ostali porotnici dijelili njegovo mišljenje; sud je bio dužan ustanoviti je li taj prijedlog doista opravdan i hoće li se njime razjasniti važne činjenice.⁶⁰ Čak i nakon povlačenja u zasebnu prostoriju na vijećanje, porotnici su i dalje mogli podnijeti prijedlog za izvođenje nekog dokaza.⁶¹

⁵⁶ Pri nekim porotnim sudovima (tako npr. u Dalmaciji), osim formule prisege kojom se predsjednik obraćao porotnicima, nakon čega je svaki porotnik odgovarao: "Zaklinjem se, tako mi Bog pomogao", bilo je uobičajeno da se tijekom prisege porotnika gase svijeeće. Tu praksu §313. ZKP 1873. nije zabranio, a njezino obrazloženje je bilo da je to forma bez koje se kršćaninu prisega čini nepotpunom: "I tako izrazi, kojimi se zakletve činu na Sudu, jesu odviše prosti, kakvi dolikuju mudroznancem; ukloni još našim ne vele obrazovanoj čeljadi križ i svijeeće, gotova je napast da se krivo zakunu." *Viesti, Pravo: pravničko-upravni list*, god.VIII., br.91, Split, 30. listopada 1880., str. 224.

⁵⁷ Mayer, *op. cit.* u bilj. 45., str. 74.

⁵⁸ Ovdje je potrebno napomenuti da je ZKP 1873. glede stavljanja pod optužbu, za razliku od ZKP-a 1850., dosljedno proveo optužno načelo. Prema njemu, odluka o tome hoće li se zbog određene kažnjive radnje podignuti optužba, bila je prepuštena isključivo državnom odvjetniku. Sud je mogao ispitivati dopustivost optužbe samo u povodu prigovora optuženika. Supstratom glavne rasprave uvijek je bio optužni akt tužitelja, ako nije bio odbijen, a nikada sudska odluka koja bi eventualno bila donesena u povodu prigovora optuženika. Takav sustav optuživanja nazivao se *austrijskim* ili *Glaserovim sustavom*. Do napuštanja uređenja iz ZKP-a 1850. došlo je zato što se optuženik pravomoćnim stavljanjem pod optužbu preko tužbovne presude dovedio u mnogo nepovoljniji položaj: ono je dovodilo do duljeg trajanja postupka (posebice u onim slučajevima kada je optuženik priznao počinjenje djela za koje se tereti), a osim toga, tužbovna presuda mogla je dovesti do nepovoljnih predrasuda na štetu optuženika, kako u javnosti, tako i među porotnicima, jer se nehotimično sudske odluci o postojećim razlozima sumnje pridavala veća težina negoli samom zahtjevu tužitelja za pokretanjem postupka. Mayer, S., *Handbuch des österreichischen Strafproceßrechts*, III. Band. *Commentar zu der Oesterreichischen Strafproceß-Ordnung vom 23. Mai 1873., Zweiter Theil. §§207.-296.*, Wien, 1884., str. 15.-16.; Ogorelica, N., *Kazneno procesualno pravo s osobitim obzirom na judikaturu kralj. Stola sedmorice i kasacionoga suda bečkoga, Zagreb, 1899.*, str. 488.; Ullmann, E., *Lehrbuch des österreichischen Strafproceßrechts*, Zweite, durchgearbeitete Auflage, Innsbruck, 1882., str. 475.-478.

⁵⁹ U ZKP-u 1850. bilo je propisano da, nakon prisege porotnika, sam predsjednik pod prijetnjom ništavosti mora pročitati tužbovnu presudu i optužnicu. Tek nakon toga je nalagao zapisničaru da prozove svjedoke i vještake, koji su na prijedlog državnog odvjetnika i optuženika bili pozvani (§319.).

⁶⁰ Mayer, *op. cit.* u bilj. 45., str. 90.

⁶¹ Löffler, A.; Lorenz, E., *Die Strafproceß-Ordnung vom 23. Mai 1873, Nr. 119 RGB., samt allen ergänzenden und erläuternden Gesetzen und Verordnungen, unter Anführung einschlägiger Entscheidungen und Beschlüsse des Obersten Gerichts- und Kassationshofes. Zwölfte, neu revidierte und umgearbeitete Auflage*, Wien, 1909., str. 463.

2.3. POSTAVLJANJE PITANJA POROTNICIMA

Važna promjena nastala je i u vezi s tijekom postupka. Po dovršenom dokaznom postupku slijedilo je najprije postavljanje pitanja porotnicima (§316.), a tek nakon toga govori stranaka i *resumé* predsjednika. Glaser je ovu promjenu obrazložio time da diskusija oko postavljenih pitanja može najviše zbuniti porotnike pa stoga ona ne bi trebala biti na kraju, kao i to da je smisleno da se stranke u svom govoru mogu osvrnuti na postavljena pitanja. Protivnici ovoga rješenja isticali su da će davanjem “posljednje riječi” predsjedniku, ovaj dobiti preveliku moć i utjecaj.⁶²

Osim toga, stranke su mogle predložiti da se pitanja promjene i da se dodaju druga pitanja, pa čak i da se u potpunosti izostave pojedina postavljena pitanja, o čemu je sudsko vijeće trebalo odmah odlučiti. Time je strankama u najširem opsegu bilo omogućeno sudjelovanje pri postavljanju pitanja, kao i utjecaj na njihove promjene i nužne dopune. Posljedica je bila ta da pitanja više nisu predstavljala jednostrani rezultat shvaćanja optužbe od strane tužitelja, predsjednika, odnosno samog suda, već su bila zajednički rezultat shvaćanja svih sudionika, uključujući i porotnika, o smjeru i granicama unutar kojih se treba kretati porotnički pravorijek.⁶³

Posve novom odredbom u §317. ZKP-a 1873. sudskom vijeću bilo je omogućeno, ponajprije iz formalnih procesnih razloga, izricanje oslobađajuće presude odmah na kraju dokaznog postupka, bez postavljanja pitanja porotnicima. To je bilo moguće u sljedećim slučajevima:

1. kada se pokaže da je kazneni postupak bio pokrenut bez zahtjeva zakonito ovlaštenog tužitelja ili da je bio nastavljen protiv njegove volje (§259. t. 1.);
2. kada tužitelj nakon početka glavne rasprave, a prije nego što sastavljena pitanja budu pročitana porotnicima, odustane od optužbe (§§259. t. 2. i 324.);
3. ako je kažnjivost djela, za koje se optuženik okrivljuje, dokinuta zbog zastare ili pomilovanja (§317.);
4. ako kazneni progon optuženika nije dopušten zbog razloga procesnog prava (§317.), npr. *res judicata*.⁶⁴

Nadalje, u glavno pitanje su se, kraj svih bitnih činjeničnih obilježja i okolnosti (§324. ZKP-a 1850.), morali “uvjštiti *svi zakoniti znaci* kažnjiva čina i dodati osobite okolnosti čina po miestu, vremenu, predmetu itd. na toliko, koliko je od potrebe, da se razgovietno obilježi čin ili da se riešit uzmognu zahtievi odštetni“ (§318. ZKP-a 1873.). Nedvojbeno je da su se pitanja i prema ZKP-u 1850. trebala postavljati tako da u njima budu izražena zakonska obilježja zločina, no pritom nije bilo isključeno da sud katkada sam mora razmotriti može li se neka od činjeničnih okolnosti, koju su porotnici potvrdili, podvesti pod stanovito zakonsko obilježje. Novom regulacijom to se htjelo izbjeći i osigurati da supsumpciju provode isključivo porotnici, bez utjecaja suda. S druge pak strane, pojavile su se dvojbe u vezi s razumljivošću i preglednošću tako postavljenih pitanja.⁶⁵

U §321. ZKP-a 1873. normirana je mogućnost proširenja optužbe i postavljanje pitanja o nekom drugom djelu, za koje je optuženik bio okrivljen tek tijekom glavne rasprave, a koje je bilo

62 Mayer, *op. cit.* u bilj. 41., str. 847.–848.

63 Mayer, *op. cit.* u bilj. 45., str. 92.; Mitterbacher, *op. cit.* u bilj. 5., str. 513.–514.

64 Mayer, *op. cit.* u bilj. 45., str. 98.–101.; Mitterbacher, *op. cit.* u bilj. 5., str. 515.; Rulf, F., *Der österreichische Strafproceß unter Berücksichtigung der Rechtsprechung des Cassationhofes, Zweite durchgesehene Auflage*, Wien, 1888., str. 163.; Ullmann, *op. cit.* u bilj. 58., str. 582.

65 Mayer, *op. cit.* u bilj. 41., str. 850.; Mayer, *op. cit.* u bilj. 45., str. 112.–119.; Mitterbacher, *op. cit.* u bilj. 5., str. 515.–525.

prostorno i vremenski odvojeno od djela koje je bilo predmetom optužbe. Ako bi optuženik tijekom glavne rasprave bio okrivljen za koje drugo djelo, osim onoga za koje je bio optužen, porotnicima su se mogla postaviti posebna pitanja koja su se na to odnosila. Ta "posebna" pitanja bila su zapravo glavna pitanja, uz koja su se prema potrebi mogla postaviti pomoćna i sporedna pitanja. Postavljanje tih "posebnih" pitanja nije bilo dopušteno u slučajevima kada je bilo potrebno bolje pripremiti optužbu ili obranu, odnosno, ako bi optuženika, u slučaju njihove potvrde, dopala stroža kazna od one koja je bila naznačena u optužnici, a optuženik ne bi pristao na to da se odluka odmah donese. U potonjim slučajevima tužitelj je pridržavao pravo na samostalni kazneni progon optuženika zbog novopridošlih djela, uz uvjet da je svoj prijedlog istaknuo najkasnije do početka vijećanja porotnika o postavljenim pitanjima.⁶⁶

Uz obvezu da se sporedna i pomoćna pitanja, u slučajevima kada se postavljaju, kao takva moraju izriječno označiti, ZKP 1873. predvidio je mogućnost postavljanja tzv. kontrolnih pitanja: "Za slučaj, ako se pitanje potvrdi, moći će se tražiti, da se dadu pitanja dodatna u svrhu, da se zakonito obilježje, uvršteno u pitanje, svede u primiereno mu razmierje" (§323.). Dakle, u slučaju potvrde nekog pitanja, moglo se zahtijevati postavljanje tzv. kontrolnog pitanja kojim se zakonsko obilježje, koje je bilo uvršteno u potvrđeno pitanje, trebalo svesti na njemu odgovarajuće činjenične okolnosti. Svrha je bila spriječiti osudu optuženika koja bi počivala na pogrešnoj supsumpciji, do koje je došlo zbog pravne zablude porotnika pri primjeni kaznenog zakona.⁶⁷ U općim motivima za 10. nacrt zakona o kaznenom postupku kao primjer postavljanja kontrolnog pitanja naveden je sljedeći slučaj: založni dužnik je otuđio predmet zaloga i prodao ga. Sud postavlja pitanje koje se odnosi na krađu i koje porotnici potvrđuju, zbog toga što založeni predmet smatraju tuđim. No ako branitelj zatraži postavljanje kontrolnog pitanja: „Je li predmet za optuženika tuđi, zbog toga što je bio dan trećoj osobi u залог?“ te porotnici potvrde to pitanje, pravna zablude je očita i može se ukloniti.⁶⁸

U raspoloživim podacima, uočeno je da su postojali, premda rijetki, slučajevi kada je porotnicima pri sudu u Rovinju bilo postavljeno izrazito mnogo pitanja. Prvi takav slučaj odnosio se na zločin prijevare za koji su bili optuženi braćni par Francesco i Elena Čić, koji su se više od deset godina bavili "pružanjem nadnaravnih usluga pomoću magije". Glavna rasprava je trajala od 11. do 14. kolovoza 1891. Porotnicima je bilo postavljeno ukupno 168 pitanja, koja su sva jednoglasno bila potvrđena.⁶⁹ Ovako veliki broj postavljenih pitanja može se obrazložiti činjenicom da je u desetogodišnjem razdoblju bio počinjen veliki broj pojedinačnih prijevara prema različitim žrtvama pa je u odnosu na svaku od njih bilo potrebno postaviti zasebno pitanje. Drugi zabilježeni slučaj odnosi se na zločin razbojništva za koji je bilo optuženo šest mladića. Optuženici su se na sajmu u Pazinu, pod utjecajem alkohola, nasilnički ponašali prema većem broju osoba, oduzimajući im pritom novac i druge predmete. Nakon trodnevne rasprave od 9. do 11. prosinca (nedjelja) 1898. porotnicima je bilo postavljeno ukupno 119 pitanja. Porotnici su se povukli u zasebnu prostoriju za vijećanje u 23 sata, a vijećanje je trajalo samo dva sata, tako da je presuda na temelju njihova pravorijeka bila proglašena u 2:30 sati ujutro.⁷⁰ U ovom posljednjem slučaju, mogući razlozi za tako veliki broj postavljenih pitanja jesu velik broj optuženika u odnosu na koje se moralo postaviti zasebno pitanje za svakog; veći broj žrtava zbog kojih se također postavljalo zaseb-

66 Mayer, *op. cit.* u bilj. 45., str. 165-167; Mitterbacher, *op. cit.* u bilj. 5., str. 535; Ullmann, *op. cit.* u bilj. 58., str. 612-613.

67 Mayer, *op. cit.* u bilj. 45., str. 180.-183; Mitterbacher, *op. cit.* u bilj. 5., str. 546.-547.

68 Mayer, *op. cit.* u bilj. 41., str. 859.

69 Corte d'Assise. Processo di magia, *L'Istria*, br. 506, Parenzo, 22. kolovoza 1891., str. 2.

70 Sessione d'assise, *Idea Italiana*, br. 103, Rovigno, 17. prosinca 1898., str. 3.

no pitanje; vjerojatnost da su bila postavljena, uz glavna, i pomoćna pitanja koja su se odnosila na drugu pravnu kvalifikaciju djela od one u optužbi, koja su se opet zasebno postavljala za svakog od počinitelja. Isto vrijedi i za sporedna pitanja, a s obzirom na to da se spominje alkoholizirano stanje, velika je vjerojatnost da je obrana zahtijevala postavljanje pitanja o postojanju okolnosti (alkoholiziranosti) koja isključuje kaznenu odgovornost počinitelja. Iz ovog potonjeg slučaja također je vidljivo da su se porotne rasprave u Rovinju nastavljale vikendom, pa čak i nedjeljom i to do ranih jutarnjih sati. Ovo nije bio izolirani slučaj jer je u novinskim izvještajima pronađeno još takvih primjera. Smisao toga bilo je što je moguće više skratiti trajanje porotne sjednice održavajući rasprave i vikendom te time rasteretiti porotnike unijete u službeni imenik (36 glavnih i 9 zamjenskih) za to porotno zasjedanje. Naime, porotnici iz službenog imenika morali su biti u Rovinju tijekom cijelog trajanja porotne sjednice, dok se ne rasprave sve glavne rasprave koje su bile zakazane. Zakazivanjem i održavanjem rasprava vikendom i do kasno u noć, htjelo se izbjeći njihovo odugovlačenje i skratiti time nužni boravak porotnika u Rovinju. Također, ova-kvim postupanjem skraćivao se i boravak okrivljenika u istražnom zatvoru, u iščekivanju održavanja porotne sjednice, a potom i rasprave protiv njega tijekom iste.

2.4. GOVORI STRANAKA I PREDSEDNIKA

Nakon što su pitanja bila pročitana porotnicima, više nije bilo moguće odustati od optužbe. Potom su slijedili govori stranaka i to najprije tužitelja i "privatnog učesnika" pa optuženika i njegova branitelja, s time da je posljednja riječ uvijek pripadala optuženiku i njegovu branitelju (§324.).

Prema Okružnici ministra pravosuđa Juliusa Glasera o primjeni novog kaznenog postupnika od 25. studenog 1873., govori stranaka: "treba da imaju upliva na razumu porotnikâ, da ih sklone na razborito proučenje dokaznog gradiva, da ih osvjedoče obrazloženjem iz faktičnih okolnosti i iz vlastitog izkustva o biću porote izvedenim. Čuvati se je svega što bi moglo uzbuditi čuvstva porotnikom ili im razpaliti strasti. (...) Jedino čuvstvo, na koje stranke imaju neprestano porotnike bodriti, čuvstvo je njihove dužnosti."⁷¹

Nakon završnih govora stranaka, predsjednik je proglašavao da je rasprava zaključena. Potom je slijedio govor predsjednika čiji je sadržaj, u usporedbi sa ZKP-om 1850., bio preciznije propisan: trebao je svesti bitne posljedice glavne rasprave i obrazložiti ih u kratkom i razgovijetnom govoru; ukratko navesti dokaze koji su bili u prilog i na teret optuženika, ne iznoseći pritom vlastito mišljenje; obrazložiti porotnicima zakonska obilježja kažnjivog djela i značenje zakonskih izraza koji se nalaze u pitanjima; opomenuti ih na njihove dužnosti općenito, a posebice na sve ono što zakon propisuje o tome kako trebaju vijećati i glasovati.

Novinu je predstavljala zabrana prekidanja predsjednikova govora: nitko nije smio prekinuti predsjednikov *resumé*, niti ga podvrgnuti pretresanju. Nadalje, svaka stranka imala je pravo zahtijevati da se pravna pouka, koju je predsjednik dao porotnicima, unese u zapisnik (§325.). Naime, pogrešan pravni naputak za posljedicu je mogao imati pogrešan pravorijek porotnika. Stoga je ZKP 1873. kao razlog ništavosti propisao pogrešan pravni naputak koji je predsjednik dao

71 Okružnica 25. studenoga 1873., br. 14956 Nj. Preuzv. gosp. Popečitelja pravosuđa Julija D.ra Glasera na cc. kk. starije državne Odvjetnike o uporavi novoga kaznenog postupnika. (Svršetak), *Pravo: pravničko-upravni list*, god. II., br. 20, Zadar, 30. studenoga 1874., str. 252.-253. Navedenu okružnicu spominje i Ullmann, *op. cit.* u bilj. 58., str. 542.-542.

porotnicima. Svrha unošenja pravne pouke u zapisnik bilo je omogućiti naknadno dokazivanje eventualnih propusta i zabluda predsjednika.⁷²

2.5. VIJEĆANJE I ODLUČIVANJE POROTNIKA

Ako bi se tijekom vijećanja pojavile nejasnoće, tj. ako porotnici ne bi bili složni i dvoumili bi se o tome kako da postupaju,⁷³ ili ako bi im bila potrebna pouka o smislu postavljenih im pitanja te o tome kako da formiraju odgovor, na pisanu molbu pročelnika k njima u vijećnicu dolazio je predsjednik, zajedno sa zapisničarem i tužiteljem te braniteljem, ako su se potonji nalazili u sudnici (§327. st. 2.). Pouka koju je predsjednik tom prigodom davao porotnicima, na zahtjev jedne od stranaka, zapisnički se bilježila (§327. st. 3.).

Naknadna pouka porotnicima predstavljala je preventivnu mjeru za sprječavanje pogrešnog pravorijeka, koji bi proizašao iz pogrešnog shvaćanja postavljenih pitanja. Novost se sastojala u tome što je ZKP 1873., uz predsjednika, predvidio nazočnost zapisničara, kao i zastupnika stranaka. Budući da je pogrešna pravna pouka predstavljala razlog ništavosti, strankama je konzekventno trebalo biti omogućeno da budu nazočne i pri davanju naknadne pouke. No, ako se tužitelj i branitelj više nisu nalazili u sudnici, naknadna pouka porotnicima davala se u njihovoj odsutnosti jer se smatralo da su se napuštanjem sudnice prešutno odrekli svoje mogućnosti intervencije. Time je bila isključena mogućnost da zastupnici stranaka svojim izostankom odgode vijećanje porotnika.⁷⁴

Daljnju novinu predstavljalo je omogućavanje porotnicima da zahtijevaju promjenu ili dopunu postavljenih pitanja: "Ako porotnici izraze želju, da se promiene ili nadopune pitanja, koja su im stavljena, razpravljat će se tad o tom u javnoj opet siednici a i zaključak stvoriti" (§327. st. 4.). Time je porotnicima omogućeno da se oslobode od nekih inače neizbježnih i za objektivnu ispravnost izreke štetnih dvojbi.⁷⁵ U službenom obrazloženju navodi se da je §327. st. 4. porotnicima omogućio da se založe za takvu promjenu pitanja, koja će im omogućiti jedno neograničeno, ali ipak tehnički upotrebljivo izražavanje njihova mišljenja o krivnji optuženika ("(...) ihrer Ansicht über die Schuld der Angeklagten einen unbeschränkten und doch technisch brauchbaren Ausdruck zu geben").⁷⁶

Koliko su često istarski porotnici tražili naknadnu pouku od predsjednika porotnog suda, kao i koristili svoje ovlaštenje da zahtijevaju od suda promjenu ili dopunu postavljenih pitanja, vidljivo je iz sljedećeg tabličnog prikaza načinjenog na temelju službene statističke evidencije. Prikaz obuhvaća razdoblje od 1874. do 1901., jer počevši od 1902. službena statistika više nije iskazivala podatke o ovim slučajevima. Iz tabličnog prikaza jasno je vidljivo da istarski porotnici nisu bili skloni zahtijevati promjenu ili dopunu postavljenih pitanja jer su zabilježena svega dva takva slučaja; u oba slučaja sud je prihvatio njihov zahtjev. Nasuprot tome, češće su koristili mogućnost da u tijeku vijećanja u vijećnicu pozovu predsjednika radi naknadne pouke i potrebnih razjašnjenja pravnih pojmova.

72 Mayer, *op. cit.* u bilj. 45., str. 202.–203.; Mitterbacher, *op. cit.* u bilj. 5., str. 552.–554.; Ullmann, *op. cit.* u bilj. 58., str. 547.–548.

73 Tu se ponajprije misli na dvojbe oko redoslijeda kojim će odgovarati na postavljena pitanja, a s obzirom na njihov međusobni odnos kao glavnih, sporednih i eventualnih pitanja, na ovlaštenje da djelomično potvrde ili zanijeću pojedino pitanje, potom koja je većina glasova potrebna za donošenje pravorijeka i sl. Mayer, *op. cit.* u bilj. 45., str. 219.

74 Mayer, *op. cit.* u bilj. 41., str. 863.; Mayer, *op. cit.* u bilj. 45., str. 221.; Mitterbacher, *op. cit.* u bilj. 5., str. 555.

75 Mayer, *op. cit.* u bilj. 45., str. 224.

76 Mayer, *op. cit.* u bilj. 41., str. 864.; Mitterbacher, *op. cit.* u bilj. 5., str. 556.

Tablica 1. Prikaz učestalosti korištenja ovlasti zahtijevanja naknadne pouke predsjednika i zahtjeva za promjenom pitanja od strane istarskih porotnika u razdoblju od 1874. do 1901.

Godina	Naknadna pouka porotnicima	Zahtjev porotnika za promjenom pitanja	
		s uspjehom	bez uspjeha
1874.	2	-	-
1875.	4	-	-
1876.	2	-	-
1877.	5	-	-
1878.	-	-	-
1879.	-	-	-
1880.	6	-	-
1881.	-	-	-
1882.	1	-	-
1883.	7	-	-
1884.	4	-	-
1885.	3	-	-
1886.	2	-	-
1887.	4	-	-
1888.	5	1	-
1889.	2	-	-
1890.	1	-	-
1891.	1	-	-
1892.	-	-	-
1893.	1	-	-
1894.	-	-	-
1895.	-	-	-
1896.	-	1	-
1897.	-	-	-
1898.	-	-	-
1899.	-	-	-
1900.	-	-	-
1901.	-	-	-

Izvor: Službeni statistički zbornici za zemlje i krunovine zastupane u Carevinskom vijeću u razdoblju od 1874. do 1901.

Nadalje, za razliku od ZKP-a 1850., bilo je previđeno da u sluĉaju potvrde glavnog pitanja na štetu optuženika oni porotnici koji su bili nadglasani mogu se suzdržati od glasovanja o dodatnom pitanju postavljenom za taj sluĉaj, a njihovi će se glasovi pribrojati onima koji su za optuženika bili najpovoljniji (§329.). Pritom se polazilo od toga da nadglasanim porotnicima može teško pasti prihvaćanje krivnje optuženika *stante concluso* i glasovanje o tome postoje li zakonom propisane otegotne ili olakotne okolnosti, a posebice teško bi im moglo pasti donošenje odluke kojom se utvrđuje kako olakotne okolnosti ne postoje. O interesu optuženika vodilo se računa time što je previđeno da će se glasovi onih porotnika, koji se budu suzdržali od glasovanja o dodatnom pitanju, pribrojati onima koji su za njega najpovoljniji.⁷⁷

Međutim, ZKP 1873. ne daje odgovor na to kako postupiti u sluĉaju kada jedan renitentan porotnik odbija dati svoj glas, bilo da to čini iz oĉite objesti ili zbog postojanja dvojbe savjesti (npr. u praksi je bilo sluĉajeva da neki pobožni porotnik izjavi kako nedjeljom ne želi dati pravorijek). Na ovakve sluĉajeve gore navedeni §329. nije primjenjiv jer se on odnosi samo na one porotnike koji su bili nadglasani pri odlučivanju o glavnom pitanju. Iz toga slijedi *a contrario* zaključak da se porotnici ne smiju suzdržati od glasovanja o glavnom pitanju. No, ako se ipak dogodi da neki porotnik odbije dati svoj glas, tada bi bilo moguće postupiti na dva načina: 1) pribrojiti njegov glas, prema analogiji s §329., glasovima koji su za optuženika povoljniji, ili 2) raspustiti porotu i predmet uputiti pred novosastavljenu porotniĉku klupu.⁷⁸ Pritom je postojao prijedor kojemu od ova dva načina dati prednost. Rosenblatt je smatrao kako nema uporišta za analognu primjenu §329. pa se stoga zalagao za drugo rješenje, dok je Mayer tvrdio da bi se upravo takvim rješenjem stvaranje pravorijeka činilo ovisnim o hirovitosti i neopravdanim dvojbama pojedinih porotnika, što bi ustvari trebalo izbjegavati. Stoga, Mayer je smatrao kako bi prvo rješenje bilo ispravnije i svrshodnije. Svakako bi trebalo prethodno pokušati prisiliti renitentnog porotnika da dade svoj glas, pri čemu bi se moglo posegnuti za primjenom §23. Zakona o sastavljanju porotniĉkih imenika od 23. svibnja 1873., kojim je previđeno kašnjanje neposlušnih porotnika.⁷⁹

⁷⁷ Mayer, *op. cit.* u bilj. 45., str. 249.

⁷⁸ Mayer, *loc. cit.* u bilj. 45.; Rosenblatt, J., Ein Geschworne, der seine Stimme nicht abgeben will, *Gerichtshalle*, br. 82, Wien, 13. listopada 1881., str. 393.–394; Notizie varie. Giurati renitenti a votare il verdetto, *Gazzetta dei Tribunali*, br. 22, Trieste, 16. studenoga 1881., str. 178.

⁷⁹ *Ibid.*

2.6. PRAVORIJEK POROTNIKA

Nakon što su porotnici napustili prostoriju za vijećanje, više nitko od njih nije mogao odustatati od svojega prethodno danog mišljenja. Novost se sastojala u tome što je ZKP 1873. dopustio mogućnost ponovnog vijećanja i to samo onda, ako je to potrebno da bi se uklonili pogrešni nedostaci koji su u pravorijek dospjeli pukim nesporazumom porotnika (§330. st. 3.).⁸⁰ Dakle, moralo se raditi o očito pogrešnim podacima u pravorijeku, koji nisu predstavljali stvarne rezultate vijećanja i glasovanja jer je u potonjem slučaju ispravak ponovnim vijećanjem bio moguć samo u obliku naređenog monitornog postupka u smislu §331. ZKP-a 1873.

Prema § 331. ZKP-a 1873., ako je pravorijek porotnika bio nerazgovijetan, nepotpun ili proturječan, sud je o tome trebao odmah izreći odluku i porotnicima predati pitanja i odgovore s nalogom da se vrate u vijećnicu i ponovno posavjetovavši se, isprave svoju odluku. Za razliku od ZKP-a 1850. koji u ovom stadiju postupka nije dopuštao postavljanje novih pitanja, ZKP-om 1873. predviđena je mogućnost da sud, nakon što sasluša stranke, donese zaključak o tome da se promijene ili dopune pitanja, smatra li to potrebnim. Pritom su porotnici mogli preinačiti samo one odgovore kojima je bilo prigovoreno te odgovoriti na ona pitanja koja su bila postavljena kao nova ili u promijenjenom obliku.

Iako Zakon izrijekom navodi da monitorni postupak pokreće sud, ne postoji nijedna jedina zakonska odredba ni razlog zbog kojega pokretanje ovoga postupka ne bi mogle zahtijevati i stranke. U ovom bi slučaju, zahtjev stranaka, kojim se upozorava na nedostatke u pravorijeku porotnika, predstavljao povod za pokretanje monitornog postupka od strane suda.⁸¹

Iz tabličnog prikaza koji slijedi vidljiva je učestalost ponavljanja vijećanja porotnika pri porotnom sudu u Rovinju u razdoblju od 1874. do 1901. Tablični prikaz izrađen je na temelju službene statističke evidencije. Uočljivo je da su slučajevi ponavljanja vijećanja porotnika radi uklanjanja pogrešnih podataka koji su u pravorijek dospjeli pukim nesporazumom bili rijetki, iz čega se može zaključiti da su istarski porotnici svoju zadaću shvaćali ozbiljno te su vijećanju i glasovanju pristupali s dužnom pozornošću. Također, uspješnost vijećanja i glasovanja uvelike je ovisila i o sposobnostima osobe koja je bila izabrana za pročelnika porotnika. Tako primjerice, nailazimo na podatak da je tijekom redovne porotne sjednice koja je započela 10. kolovoza 1891. ista osoba, dr. Girolamo Manzutto iz Umaga, u dva različita predmeta koja su bila raspravljana tijekom ovog porotnog zasjedanja, u oba slučaja dospio na porotničku klupu i potom bio izabran za pročelnika porotnika, što ukazuje na sklonost istarskih porotnika da među sobom izaberu naj-sposobniju osobu.⁸²

80 Primjerice, ako pročelnik porotnika tek po povratku u sudnicu primijeti da je pogrešno zbrojio glasove ili ako su porotnici u nekom predmetu potvrdili krađu u iznosu manjem od 300 fl., a pročelnik je zabunom u pravorijek unio da je riječ o iznosu većem od 300 fl. Mayer, u bilj. 45., str. 255.

81 Mitterbacher, *op. cit.* u bilj. 5., str. 569.–570.; Ullmann, *op. cit.* u bilj. 58., str. 625.

82 Corte d'Assise, *L'Istria*, br. 507, Parenzo, 29. kolovoza 1891., str. 2.–3.

Tablica 2. Prikaz učestalosti ponovljenoga vijećanja porotnika pri porotnom sudu u Rovinju u razdoblju od 1874. do 1901.

Godina	Ponovljeno vijećanje porotnika		
	radi uklanjanja pogrešnih podataka koji su u pravorijek dospjeli pukim nesporazumom porotnika (§330.)	na zahtjev suda (§331.)	
		s promjenom pitanja	bez promjene pitanja
1874.	-	-	1
1875.	-	-	2
1876.	1	-	2
1877.	-	4	-
1878.	1	-	1
1879.	2	1	-
1880.	-	-	-
1881.	-	-	-
1882.	-	-	1
1883.	2	-	1
1884.	-	-	-
1885.	-	-	-
1886.	-	-	-
1887.	1	-	-
1888.	1	1	-
1889.	-	-	-
1890.	1	-	-
1891.	-	-	-
1892.	-	-	-
1893.	-	1	-
1894.	-	-	-
1895.	-	1	-
1896.	-	-	-
1897.	-	-	-
1898.	-	-	-
1899.	-	-	-
1900.	-	-	-
1901.	-	-	-

Izvor: Službeni statistički zbornici za zemlje i krunovine zastupane u Carevinskom vijeću u razdoblju od 1874. do 1901.

U sljedećem §332. ZKP-a 1873. nalazi se iznimka od općeg pravila prema kojemu pravorijek porotnika o činjeničnim okolnostima sadržanim u pitanjima predstavlja nepromjenjivu podlogu za odluku suda; riječ je iznimci koja je ustanovljena u korist optuženika i koje je bila sadržana i u ZKP-u 1850.⁸³ Riječ je o slučaju kada porotnici optuženika proglase krivim, a sud jednoglasno smatra da su se porotnici u svojoj izreci prevarili u glavnoj stvari. U tom slučaju sud je po službenoj dužnosti donosio odluku da se rješenje predmeta odgodi za prvu buduću porotnu sjednicu i da se stvar doznači drugoj poroti. Prema službenoj statističkoj evidenciji u praksi porotnih sudova iznimno rijetko je dolazilo do primjene ove odredbe. U razdoblju od 1874. do 1912. godine, porotni sud u Rovinju samo je jedanput suspendirao pravorijek porotnika (*Suspension des Wahrspruches*⁸⁴) i to tijekom 1877. godine.⁸⁵

2.7. DALJNI POSTUPAK I PRESUDA POROTNOG SUDA

Za razliku od ZKP-a 1850. prema kojemu su bile moguće tri vrste odluka: osuđujuća presuda, oslobađajuća presuda i "oproštenje" optuženika, ZKP 1873. uklonio je "oproštenje" i predvidio da se i u tim slučajevima ubuduće treba izreći oslobađajuća presuda. Prema tome, oslobađajuća presuda izricala se u slučajevima kada je pravorijek porotnika glasio "nije kriv" (§334.), ali i u onim slučajevima kada je sud smatrao da za djelo što ga je optuženik počinio po pravorijeku porotnika, zakon ne određuje nikakvu kaznu (§337.). Ovakvo rješenje bilo je prihvaćeno zbog nastojanja da se uvede jedinstveni obrazac presude, kao i zbog razmišljanja kako bi moralo biti posve nebitno zbog kojih su razloga nedostajale pretpostavke za osudu.⁸⁶

ZKP 1873. sadržavao je dvije nove odredbe kojima je regulirano postupanje suda u slučaju kada je bila izrečena smrtna kazna. U slučaju kada je izrečena osuda na smrtnu kaznu protiv više osoba, u osudi se morao odrediti redosljed kojim će osuđenici biti pogubljeni (§339.). Odmah po proglašenju osude na smrtnu kaznu, sud je trebao, prizvavši državnog odvjetnika, vijećati o tome zaslužuje li osuđenik biti pomilovan ili ne, i koja bi se kazna za slučaj pomilovanja trebala izreći. Sastavljeni zapisnik o tome prilagao se spisu, koji se potom dostavljao kasacijskom sudu. Kasacijski je sud, čim je osuda postala pravomoćna, dostavljao spise ministru pravosuđa, zajedno sa svojim mišljenjem koje je stvorilo u nejavnoj sjednici, nakon što je saslušalo glavnog prokuratora (§342.).

3. PRAVNI LIJEKOVI PROTIV PRESUDE POROTNOG SUDA

Protiv presuda porotnih sudova dopušteni pravni lijekovi bili su ništavna žalba i priziv (§343.).

U vezi s ništavnom žalbom razlozi ništavosti bili su taksativno navedeni u §344., s time da su u usporedbi sa ZKP-om 1850. bila uvedena dva nova razloga ništavosti: ako je glavna rasprava bila provedena, a optuženik nije imao branitelja te ako je, unatoč opiranju podnositelja žal-

83 Mitterbacher, *op. cit.* u bilj. 5., str. 575.–576.

84 Mayer, *op. cit.* u bilj. 45., str. 332.; Ullmann, *op. cit.* u bilj. 58., str. 628.

85 Statistisches Jahrbuch für das Jahr 1877. Herausgegeben von der k.k. statistischen Central-Commission, Heft VI., Strafrechtspflege der Civil-Gerichte der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder im Jahre 1877., Wien, 1880., str. 108.–109.

86 Mayer, *op. cit.* u bilj. 41., str. 864.

be, na glavnoj raspravi bio pročitana koji zapisnik o zakonito ništavnoj radnji iz istrage (§344. t. 2. i t. 3.).⁸⁷

Priziv je bio dopušten samo protiv izreke o kazni i odluke o privatnopravnom zahtjevu (§345.). Priziv protiv odluke o kazni bio je dopušten samo ako nije postojao ništavni razlog, koji se sastojao u tome da je sud pri odmjeravanju kazne prekoračio zakonom određene granice. Priziv protiv odluke o kazni mogli su podnijeti svi, koji su inače bili ovlašteni podnijeti ništavnu žalbu, dok su priziv protiv odluke o privatnopravnom zahtjevu mogli podnijeti samo optuženik i njegovi zakonski zastupnici i nasljednici (§283.).

Odmah na početku primjene ZKP-a 1873. pred porotnim sudom u Rovinju pojavilo se zanimljivo pitanje koje se odnosilo na to ima li mjesta ništavnoj žalbi zbog nepropisno sastavljene porotničke klupe u slučajevima kada je na porotničkoj klupi sjedio porotnik koji nije ispunjavao jednu od pretpostavki za porotničku službu propisanu u §1. Zakona o sastavljanju porotničkih imenika od 23. svibnja 1873: muški spol, dob od 30 godina, pismenost, zavičajnost i prebivalište najmanje godinu dana u općini kojoj prebiva te ispunjavanje poreznog, odnosno intelektualnog cenzusa.⁸⁸ U konkretnom slučaju posrijedi je bilo to da je na glavnoj raspravi, koja je bila održana tijekom 1874. pred porotnim sudom u Rovinju, u predmetu nasilničke krađe protiv Antona Vitasovića i Jure Butkovića, na porotničkoj klupi sjedio P. I., trgovac iz Rovinja, podrijetlom iz talijanske pokrajine Furlanije u Kraljevini Italiji. Potonji je godinama bio nastanjen u Rovinju, a u listopadu 1867. dao je izjavu pred mjerodavnim političkim vlastima da namjerava zadržati talijansko državljanstvo. Unatoč tome što nije bio austrijski državljanin i s tim u vezi nije imao zavičajnost, P. I. je bio od strane općinskih vlasti unesen u praimenik te je na kraju dospio, najprije u službeni imenik porotnika, a potom i na porotničku klupu. Nakon okončanja glavne rasprave i donošenja osuđujuće presude, obrana koja je u međuvremenu doznala za navedenu okolnost, podnijela je ništavnu žalbu Kasacijskom sudu u Beču zahtijevajući ukidanje presude zbog toga što je porotničku klupu činila osoba koja je bila strani državljanin, nesposobna za porotničku službu pa se stoga ima smatrati kao da uopće nije bila prisutna te da je porotnička klupa bila nepotpuna.⁸⁹ Kasacijski sud u Beču odbio je ništavnu žalbu, uz obrazloženje kako je prema ZKP-u 1873. ništavna žalba zbog razloga ništavosti naznačenog u §344. t. 1. (“(...) ako klupa porotnička nije bila u potpunosti (...)”)⁹⁰ dopuštena samo ako je u odlučivanju sudjelovao porotnik koji je trebao biti isključen zbog razloga pristranosti naznačenih u §306. – samo u ovome slučaju bilo je dopušteno izvoditi ništavost iz osobnih svojstava i odnosa porotnika. U prilog ovome shvaćanju navodilo se kako pretpostavke za porotničku službu nisu bile određene ZKP-om 1873. već posebnim Zakonom o sastavljanju porotničkih imenika. Sastavljanje porotničkih imenika i ispitivanje ima li pojedina osoba tražene pretpostavke bilo je povjereno upravnim vlastima, a eventualni propusti mogli su se otkloniti ulaganjem prigovora. Stoga, postojala je presumpcija da svatko tko je bio uvršten u sastavljeni porotnički imenik ispunjava uvjete za porotnika. Osim toga, pri sastavljanju porotničke klupe stranke su mogle bez ikakvih ograničenja koristiti svoje pravo na neobrazloženi otklon i time utjecati na njezin sastav.⁹¹ Izloženo shvaćanje bilo je bitno jer su u praksi

87 Sadoghi, *op. cit.* u bilj. 4., str. 69.

88 Detaljnije o pretpostavkama za porotničku službu vidi u nastavku ovoga rada.

89 Giurati-Suddito estero. La presenza d'un suddito estero non eccetto nel banco della giuria non vizia il verdetto. (Decisione di cassazione 10 ottobre 1874 N. 8351.), *Gazzetta dei Tribunali*, god.VIII., br. 22, Trieste, 10. prosinca 1874., str. 148.-149.

90 Formulacija ovog razloga ništavosti u ZKP-u 1850. bila je različita te je glasila: “(...) ili klupa porotnikah nije bila sastavljena kako treba (...)” (§352. lit. a), što je olakšavalo rješavanje ovoga pitanja. Mayer, *op. cit.* u bilj. 45., str. 342.

91 Kazneni. Nema razloga ništavnoj žalbi po §344 br 1 k. p. bude li sjedio na porotničkoj klupi porotnik, koji nemadjaše koju od vrsta iziskovanih §.om 1, ili koji bijaše nesposoban za porotničku službu po §2 zakona 23 svibnja 1873 o sastavljanju imenice porotnika,

postojali slučajevi kada bi se naknadno ustanovilo da pojedini porotnici na porotničkoj klupi ne znaju čitati i pisati. U skladu s rečenim, u takvim slučajevima nije bilo mjesta ništavnoj žalbi.⁹²

4. ZAKON O SASTAVLJANJU POROTNIČKIH IMENIKA OD 23. SVIBNJA 1873.

Zakon o sastavljanju porotničkih imenika od 23. svibnja 1873.⁹³ predstavljao je dopunu ZKP-a 1873. i nadovezivao se na njegov §302. koji je glasio: "Za svaku porotnu siednicu pozvat će se tri-deset i šestorica porotnikah i devetorica porotnikah namiestnih, izmedj kojih će se, da se popuni klupa porotnička, uzet dvanaestorica porotnikah, određenih za svaku pojedinu razpravu. Ustanovljuje posebni zakon, kako se imadu sastavljati imenici porotnički." Istodobno, ovim je Zakonom bio ukinut Zakon od 9. ožujka 1869. o sastavljanju porotničkih imenika za tiskovne sudove, budući da je potonji normirao sastavljanje porotničkih imenika samo za tiskovne porotne sudove.⁹⁴

Za razliku od ZKP-a 1873. koji je na snagu stupio nakon proteka šest mjeseci od njegove objave, ovaj je Zakon stupio na snagu s danom objave. Smisao ovoga bilo je omogućiti pravodobno sastavljanje porotničkih imenika i pripremu, kako bi odmah nakon uvođenja ZKP-a 1873., porotni sudovi mogli započeti s djelovanjem.⁹⁵

4.1. PRETPOSTAVKE ZA POROTNIČKU SLUŽBU

U odredbama o sposobnosti za porotničku službu, austrijsko zakonodavstvo slijedilo je sustav koji je od osoba pozvanih da obavljaju porotničku službu, osim opće građanske i političke pravne sposobnosti, zahtijevalo još neke posebne osobine. Navedene osobine mogle su se svesti na načela poreznog i intelektualnog cenzusa.⁹⁶

Sposobni za vršenje porotničke službe bili su samo muškarci koji su: a) navršili 30 godina života; b) znaju čitati i pisati; c) imaju zavičajno pravo u bilo kojoj općini kraljevina i zemalja zastupanih u Carevinskom vijeću;⁹⁷ d) koji u općini u kojoj borave imaju prebivalište najmanje godinu dana⁹⁸ te e) plaćaju određeni iznos izravnog poreza godišnje, i to barem 10 fl., a u mjestima s više

Pravo: pravničko-upravni list, god. III., br. 36, Zadar, 30. ožujka 1876., str. 377.–378.; Rulf, F., *Die Praxis des österreichischen Strafprocesses. Nachträge und Ergänzungen zu der österreichischen Strafproceßordnung vom 23. Mai 1873*, Wien, 1878., str. 149.–150.

92 Sulla giuria in Istria, *L'Istria*, br. 142, Parenzo, 13. rujna 1884., str. 2.; I Giurati, *Idea Italiana*, br. 231, Rovigno, 17. listopada 1901., str. 1.

93 Zakon od 23. svibnja 1873. o tom kako se sastavljaju imenici porotnika, u: *Državno-zakonski list za kraljevine i zemlje, zastupane u vijeću cesarevinskom*, god. 1873., kom. XLII., br. 121., Beč, 1873., str. 503.–508.

94 Mayer, *op. cit.* u bilj. 41., str. 317.–318.

95 *Ibid.*, str. 319.

96 Ullmann, *op. cit.* u bilj. 58., str. 177.

97 Posebna odredba koja bi propisivala da porotnici moraju biti austrijski državljani nije bila potrebna, budući da oni koji posjeduju zavičajno pravo u jednoj od općina kraljevina i zemalja zastupanih u Carevinskom vijeću, moraju također posjedovati i pravo državljanstva. *Ibid.*, str. 178.

98 Navedeni uvjet bio je propisan kako bi omogućio ispitivanje individualnih okolnosti i karakternih osobina osoba koje su bile pozvane obavljati porotničku službu. Također bio je potreban i zbog načela javnosti koje je dominiralo postupkom sastavljanja

od 30000 stanovnika barem 20 fl. (porezni cenzus), odnosno bez obzira na prethodnu poreznu stavku, pripadaju staležu odvjetnika, bilježnika, profesora i učitelja na visokim i srednjim školama ili su stekli doktorat na kojem tuzemnom sveučilištu (intelektualni cenzus).⁹⁹

U usporedbi s prijašnjim zakonodavstvom, kojim je porotno suđenje bilo ograničeno samo na delikte počinjene sadržajem tiska, visina poreznog cenzusa morala je biti snižena jer u protivnom, zbog povećane potrebe za porotnicima, ne bi bilo moguće pribaviti potreban broj porotnika za cijelo područje nadležnosti suda.¹⁰⁰ Ako praimenici za područje nekog suda ukupno ne bi sadržavali barem 800 osoba, predsjednik suda prvog stupnja trebao je, prije nego što pozove komisiju za sastavljanje godišnjeg imenika, pozvati kotarske kapetane da od općinskih načelnika zatraže i pošalju dopunske praimenike, u koje su se trebali unijeti osobe koje su inače sposobne za porotničku službu i koje plaćaju godišnje izravni porez u iznosu od najmanje 5 fl. (§14.).

Nesposobne za porotničku službu bile su osobe: a) koje zbog tjelesnih ili duševnih mana nisu u stanju izvršavati dužnosti porotnika; b) koje ne uživaju u punoj mjeri građanska prava, a posebice sudski proglašeni rasipnici, kao i osobe nad čijom je imovinom pokrenut stečaj, sve dok se on ne završi;¹⁰¹ c) koje su pod kaznenom istragom, optužbom ili u kazni; d) koje su zbog kaznene presude po zakonu isključene od izbora u općinsko zastupstvo, za vrijeme trajanja tog isključenja (§2.).

Budući da vršenje porotničke službe iziskuje određeno vrijeme te može dovesti do kolizije s drugim službenim i profesionalnim dužnostima, od porotničke su službe bili isključeni: a) djelatni državni službenici, osim profesora i učitelja na visokim i srednjim školama; b) aktivne vojne osobe;¹⁰² c) duhovnici zakonom priznatih crkava ili vjerskih zajednica; d) učitelji pučkih škola; e) namještenici kod pošta, željeznica, brzojava i parobroda¹⁰³ (§3.).

Oslobođeni od porotničke službe bili su: a) osobe koje su prešle 60. godinu života i to trajno; b) članovi zemaljskih sabora, Carevinskog vijeća i delegacija, za vrijeme trajanja zasjedanja; c) osobe koje nisu u aktivnoj službi, ali potpadaju pod vojnu obvezu, za vrijeme trajanja njihova poziva u vojnu službu; d) službenici carskog dvora, javni profesori i učitelji, liječnici i ranarnici te ljekarnici, ako su potrebni u službi ili u svojoj općini, i to za iduću godinu; e) svatko tko je na jednoj porotnoj sjednici ispunio svoju dužnost kao glavni ili kao zamjenski porotnik, do kraja sljedeće godine¹⁰⁴ (§4.). Da bi navedene osobe iskoristile svoje pravo na oslobođenje od porotničke službe, trebale su unutar propisanog roka za podnošenje prigovora protiv praimenika, kod općinskog načelnika, u pisanu obliku ili usmeno na zapisnik, navesti razloge zbog kojih su oslobođene (§6.).

porotničkih imenika, kao i radi mogućih reklamacija protiv unosa onih osoba koja ne ispunjavaju Zakonom propisane pretpostavke. *Ibid.*

99 §1. Zakona o sastavljanju porotničkih imenika od 23. svibnja 1873.

100 Zakon od 9. ožujka 1869. o sastavljanju porotničkih imenika za tiskovne sudove je u §2. odredio da porezni cenzus i za mjesta s manje od 30000 stanovnika iznosi 20 fl. Ullmann, *loc. cit.*

101 Ako je osoba pod stečajem trgovac, onda njegova nesposobnost za vršenje porotničke službe traje sve dok ponovno ne stekne sposobnost za prava koja su bila naznačena u §246. Stečajnog reda od 25. prosinca 1868. (§2.).

102 "Osobe od stalne vojske, od ratne mornarice ili od domobranstva, koje su u aktivnoj službi ili uz pristojbu čekanja na dopustu, a tako i osobe od vojničke uprave, navedene u §1, br. 2. zakona od 20. svibnja 1869 (drž. zak. lista br. 78) o dielokruhu sudovah vojničkih."

103 Isključenje namještenika kod pošta, željeznica, brzojava i parobroda obrazlagalo se nemogućnošću da navedene osobe izostanu sa svog radnog mjesta tijekom trajanja porotničke dužnosti, kao i time da bi prekid njihove službe, zbog obavljanja porotničke dužnosti, mogao djelovati ometajuće ili čak opasno za javni interes. Mayer, *op. cit.* u bilj. 41., str. 1092.

104 Na kraju svake porotne sjednice, predsjednik porotnog suda trebao je upitati porotnike žele li iskoristiti pravo oslobođenja od porotničke službe, i to sve do kraja sljedeće godine ili za koje kraće razdoblje. Odgovori porotnika morali su se dostaviti predsjedniku Okružnog suda u Rovinju, kao suda prvog stupnja, kako bi bili zabilježeni u godišnjem imeniku (§24.).

4.2. SASTAVLJANJE POROTNIČKIH IMENIKA

Sastavljanje porotničkih imenika odvijalo se u tri faze: 1) izrada praimenika, koja je bila povjerena općinskoj samoupravi; 2) izrada godišnjeg imenika redukcijom praimenika od strane posebne komisije koju je formirao predsjednik Okružnog suda u Rovinju, kao suda prvoga stupnja, i koja se, osim njega, sastojala od još trojice sudaca i trojice pouzdanika; spomenuta redukcija obavljala se svjesnim odabirom onih kandidata koji se članovima komisije čine najprikladnijim za porotničku službu te 3) izrada službenog imenika porotnika, koja se obavljala 14 dana uoči svake porotne sjednice pri Okružnom sudu u Rovinju, postupkom ždrijebanja na javnoj sjednici. U nastavku slijedi podrobniji prikaz svake od navedenih faza.

Općinska komisija sastavljena od načelnika općine i dvojice članova općinskog zastupstva, koje on odabere, trebala je svake godine početkom rujna u svakoj istarskoj općini, izraditi praimenik porotnika, tj. abecedni popis svih osoba koje se u dotičnoj općini mogu pozivati za porotničku službu. Praimenik je trebao sadržavati ime i prezime upisanih osoba, njihov stalež ili zanimanje, prebivalište i iznos poreza koji plaćaju, koji od jezika, što se u pojedinoj zemlji govori, razumiju te kojim se jezikom pretežno služe. Kod osoba koje su potpadale pod vojnu obvezu, trebalo je zabilježiti očekuje li se i kada da će biti pozvane u vojnu službu, a s obzirom na njihovo prije spomenuto oslobođenje od porotničke službe za vrijeme trajanja njihova poziva u vojnu službu (§5.).

Praimenik je morao biti javno izložen barem osam dana u sjedištu općinskog načelnika, o čemu je javnost bila obaviještena na način koji je u mjestu bio uobičajen, zajedno s podukom o mogućnosti prigovora protiv praimenika. Tako, primjerice, obavijest o izlaganju praimenika porotnika sastavljenog u pulskoj općini nalazimo u pulskom dnevniku *Il Giornaletto di Pola*.¹⁰⁵ Svaki općinar mogao je u navedenom roku od osam dana podnijeti prigovor, u pisanoj obliku ili usmeno u zapisnik kod općinskog načelnika, ako je smatrao da su pri sastavljanju praimenika bile povrijeđene zakonske odredbe time što su iz njega ispuštene osobe koje inače ispunjavaju zakonske kvalifikacije ili su pak unesene osobe koje su bile nesposobne za porotnika (§6.). O prigovorima je odlučivala spomenuta općinska komisija, koja je sastavila praimenik. Odluke općinske komisije, kao i pritužbe koje bi bile podnesene protiv njih, trebale su se zabilježiti u dotičnim praimenicima. Pritužbe protiv odluka koje donese općinska komisija mogle su se podnijeti u roku od tri dana po priopćenju odluke. Ako su odlukama općinske komisije učinjene promjene u objavljenim praimenicima, te su promjene morale biti objavljene njihovim isticanjem u sjedištu općinskog načelnika i o njima su morale biti obaviještene osobe kojih su se one ticale. Osobe koje su podnijele prigovor također su trebale biti obaviještene o tome što je određeno u vezi s njihovim prigovorima (§7.).

Najkasnije do kraja rujna općinski načelnik je ispravljeni praimenik, zajedno sa svim spisima koji su se odnosili na uložene prigovore, trebao poslati kotarskom kapetanu. Kotarski kapetan je trebao odmah ispitati imenik te, ako bi našao kakve nezakonitosti ili bitne netočnosti pri njegovu sastavljanju, vratiti ga na popravak općinskom načelniku. Ispravljen imenik se morao najkasnije do kraja listopada ponovno poslati kotarskom kapetanu. Ako bi općinski načelnik otezao ili pak odbijao sastaviti, popraviti ili poslati praimenik, kotarski kapetan je mogao odrediti da zaoštali posao obave njegova tijela na trošak dotične općine (§8.).

¹⁰⁵ Navedena obavijest je glasila: "Presso questa cancelleria comunale per il termine di otto giorni si trova esposta la lista di tutte le persone di questo Comune locale idonee a fungere da giurati presso la Corte d'Assise di Rovigno per l'anno 1907." Le liste dei giurati, *Il Giornaletto di Pola*, br. 2280, Pola, 7. X. 1906., str. 1.

Kotarski kapetan je praimenike svojega kotara, zajedno sa svim ispravicima koji su eventualno bili učinjeni, dostavljao predsjedniku Okružnog suda u Rovinju, kao sudu prvoga stupnja. Pritom je, među osobama koje su bile uvrštene u praimenike, morao označiti "one, za koje mu se čini, da su poradi svoje razboritosti, poštenja, čestita mišljenja i značajnosti, a tako i u zemljah, u kojih se govori više jezika, poradi jezikoslovne vještine osobito prikladni za službu porotničku" (§9.). Općinski načelnik Rovinja, koji je od 1870. djelovao kao samostalni gradski magistrat, praimenik je slao neposredno predsjedniku Okružnog suda u Rovinju.¹⁰⁶

Predsjednik Okružnog suda u Rovinju sazivao je komisiju koja je za područje ovoga suda, najkasnije u studenom, trebala sastaviti godišnji imenik porotnika. Komisija je bila sastavljena od predsjednika suda ili njegova zamjenika kao predsjedatelja, trojice sudaca (izabranih između savjetnika Okružnog suda u Rovinju ili sudaca kotarskih sudova koji su na području Istre postojali u Rovinju, Motovunu, Bujama, Buzetu, Poreču, Vodnjanu, Puli, Labinu, Pazinu, Cresu, Krku i Lošinju) i trojice pouzdanika. Članove komisije određivao je predsjednik suda. Pouzdanicima su mogle biti osobe koje nisu bile u državnoj službi i koje su same bile sposobne za porotničku službu na području nadležnosti dotičnog suda. Komisija je odlučivala većinom glasova i protiv njezina zaključka nije bila dopuštena nikakva žalba (§11.). Komisija je najprije trebala odlučiti o eventualnim pritužbama zabilježenim u imenicima. Nakon toga, trebala je sastaviti godišnji imenik, koji se sastojao od glavnog i dopunskog imenika (§13.). Godišnji imenik sastavljao se tako što je komisija iz praimenika u glavni imenik izdvajala one osobe za koje je smatrala da su u smislu §9. najsposobnije i najvrjednije za porotničku službu. Iz glavnog imenika su se trebali uzimati porotnici za sljedeću godinu. Na isti način komisija je formirala i dopunski imenik, s time da su se u njega unosile samo one osobe koje imaju prebivalište u mjestu sjedišta porotnog suda, dakle u Rovinju, ili u njegovoj bližjoj okolici. Iz dopunskog imenika su se trebali uzimati dopunski (zamjenski) porotnici (§14.).

Za razliku od ZKP-a 1850., kao i Zakona od 9. ožujka 1869. o sastavljanju porotničkih imenika prema kojemu se broj osoba koje treba unijeti u godišnji imenik određivao prema broju stanovnika (tj. jedan porotnik na određen broj stanovnika), prema ovom Zakonu veličina godišnjeg imenika trebala se odrediti u skladu sa stvarnim potrebama, s obzirom na broj redovnih i izvanrednih sjednica, koje će se po svoj prilici održavati iduće godine, i to tako što će se za svaki imenik (glavni i dopunski) unijeti za polovicu više osoba, nego što će ih otprilike biti potrebno prema očekivanom broju porotnih sjednica (§14.). Radi preglednosti, u sljedećoj tablici navodi se broj osoba unesenih u godišnji (glavni i dopunski) imenik porotnika za područje Okružnog suda u Rovinju u razdoblju od 1874. do 1878. Od 1878. pa sve do 1914. broj osoba koje je trebalo unijeti u glavni imenik svake godine iznosio je 216, a u dopunski imenik 54. U dopunski imenik unosili su se isključivo stanovnici grada Rovinja, kao sjedišta porotnog suda u Istri.

¹⁰⁶ U mjestima s vlastitim općinskim statutima općinski načelnik neposredno je slao praimenik predsjedniku suda prvog stupnja, uz naznaku koje mu se osobe čine najsposobnijima za obnašanje porotničke službe (§10.).

Tablica 3. Broj osoba unesenih u godišnji (glavni i dopunski) imenik porotnika za područje Okružnog suda u Rovinju

Godina	Glavni imenik	Dopunski imenik
1874.	447	751
1875.	2582	?
1876.	2523	?
1877.	2704	?
1878.	216	545

Godišnji imenik morao se tiskati i dostaviti predsjedniku Višeg zemaljskog suda u Trstu, kao sudu drugoga stupnja, državnom nadodvjetniku koji se nalazio pri Višem zemaljskom sudu u Trstu, načelniku političke zemaljske vlasti, državnim odvjetnicima, kotarskim kapetanima, kotarskim sucima i općinskim načelnicima koji su se nalazili na području nadležnosti porotnog suda pri Okružnom sudu u Rovinju (§15.).

Uoči svake porotne sjednice, 14 dana prije, kod Okružnog suda u Rovinju kao suda prvog stupnja, na javnoj sjednici i u nazočnosti dvojice sudaca i državnog odvjetnika, ždrijebanjem se formirao službeni imenik. Odvjetnička komora pozivala se da pošalje jednog svog člana, koji će nazočiti ovom činu (§17.). Pri formiranju službenog imenika najprije je iz godišnjeg imenika trebalo izlučiti one osobe, koje su za vrijeme porotne sjednice bile pozvane na vojnu službu kao vojni obveznici (§18.). Nakon toga imena osoba, koja su bila unesena u godišnji glavni i dopunski imenik, stavljala su se u dvije odvojene posude iz kojih je predsjednik suda najprije izvlačio 36 glavnih i zatim devet zamjenskih porotnika. Ovaj postupak trebalo je zapisnički zabilježiti (§18.).

Predsjednik Okružnog suda u Rovinju pisanim je pozivom pozivao 36 glavnih i devet zamjenskih porotnika, uz naznaku mjesta i vremena kada će započeti porotna sjednica i uz opomenu na zakonske posljedice u slučaju izostanka. Poziv je morao biti osobno dostavljen porotnicima osam dana prije početka porotne sjednice (§20.). Porotnik koji bi neopravdano izostao s porotne sjednice ili bi se bez dozvole predsjednika porotnog suda udaljio prije njezina svršetka, kažnjavao se novčanom kaznom u iznosu do 50 fl., a u ponovljenom slučaju do 100 fl. Protiv ove odluke kažnjeni porotnik mogao se žaliti kod porotnog suda, odnosno, ako on više ne bi bio na okupu, kod Okružnog suda u Rovinju, u roku od osam dana od njezine dostave. Pritom je morao dokazati da mu poziv nije bio propisno dostavljen ili da je zbog nepredviđene i neuklonjive zapreke bio spriječen ili pak da izrečena kazna nije razmjerna njegovu propustu te moliti da mu se kazna ukine ili ublaži (§23.). U usporedbi s ZKP-om 1850., ispuštena je odredba prema kojoj je porotnik koji bi treći put izostao, uz novčanu kaznu, bio lišen porotničke službe, uz obrazloženje da se takvom odredbom takoreći normira jedna "premija" za otkup od porotničke službe.¹⁰⁷ Na temelju raspoloživih statističkih podataka može se zaključiti kako su se porotnici u Istri uglavnom uredno odazivali pozivima za obavljanje porotničke službe, što je vidljivo iz tablice koja slijedi.

¹⁰⁷ Mayer, *op. cit.* u bilj. 41., str. 1120.

Tablica 4. Broj istarskih porotnika kažnjenih zbog izostanka s porotnih sjednica u razdoblju od 1874. do 1901.

Godina	Broj porotnika kažnjenih zbog izostanka
1874.–1887.	0
1888.	2
1889.	1
1890.	1
1891.	2
1892.	11
1893.	5
1894.	3
1895.	2
1896.	2
1897.–1900.	0
1901.	1

Izvor: Službeni statistički zbornici za zemlje i krunovine zastupane u Carevinskom vijeću u razdoblju od 1874. do 1901.

U slučaju da je, prije početka glavne rasprave, došlo manje od 30 glavnih porotnika, broj se trebao dopuniti od devet zamjenskih porotnika. To se obavljalo tako da je predsjednik porotnog suda u nazočnosti ostalih članova sudskog vijeća, tužitelja i okrivljenikova branitelja, stavljao u posudu imena devetorice zamjenskih porotnika te je potom iz nje izvlačio potreban broj imena i čitao ih naglas. O ovome se trebao sastaviti zapisnik (§21.).

4.3. POLOŽAJ POROTNIKA I PRAVO NA NAKNADU PUTNIH TROŠKOVA

U vezi s položajem porotnika smatralo se da porotnici, od trenutka formiranja porotničke klupe, imaju status službenih osoba, tj. onih osoba koje su prema §101. KZ-a 1852. dužne brinuti se “za poslove vlade, budi po javnom nalogu posrednom ili neposrednom, budi pod zakletvu ili bez nje”. Kao službene osobe porotnici su mogli počinuti zločin zlouporabe službene vlasti (§101. KZ-a 1852.), kao i zločin primanja mita u službenim poslovima (§104. KZ-a 1852.), dok je prema porotniku mogao biti počinjen zločin navođenja na zlouporabu službene vlasti (§104. KZ-a 1852.).¹⁰⁸

Svaki porotnik, koji je ispunio svoju dužnost i čije je prebivalište bilo udaljeno više od jedne austrijske milje (7585 km) od sjedišta porotnog suda, mogao je zahtijevati primjerenu naknadu putnih troškova.¹⁰⁹ Iznos naknade bio je ustanovljen posebnom naredbom kojom je bilo određeno da svaki porotnik kojemu pripada pravo na naknadu, dobiva po 1 fl. za svaki sat puta od svo-

¹⁰⁸ Finger, A., “Geschwornengericht”, u: Mischler, Ernst; Ulbrich, Joseph (ur.) *Österreichisches Staatswörterbuch. Handbuch des gesamten österreichischen öffentlichen Rechtes, Zweiter Band.* F-J, Wien, 1906., str. 391.

¹⁰⁹ §25. Zakona o sastavljanju porotničkih imenika od 23. svibnja 1873.

ga prebivališta do sjedišta porotnog suda i natrag. Naknada se isplaćivala predumjnice, iz naklade što ju je sud imao u ime kazneno-sudskih troškova.¹¹⁰ ZKP 1873. uvrstio je putni trošak porotnika među troškove kaznenog postupka glede kojih može biti mjesta naknadi od strane okrivljenika (§381.).

Imajući u vidu da su na porotne sjednice u Rovinj pojedini porotnici morali doći iz udaljenih krajeva Istre, pri čemu se ponajprije misli na stanovnike otoka Lošinja, Cresa i Krka, koji su u Rovinj pristizali parobrodom, pitanje naknade putnih troškova bilo je od osobite važnosti. U tom smislu zanimljiva je analiza o tome koliki je bio udio porotnika koji su potjecali s kvarnerskih otoka u godišnjem imeniku porotnika za porotni sud u Rovinju, a koji je 1884. objavio porečki list *L'Istria*. Navedeni članak sadrži sljedeći tablični prikaz iz kojega je jasno vidljivo da se u razdoblju od 1874. do 1884. u godišnjem imeniku porotnika znatno smanjio udio porotnika sa spomenutih otoka.¹¹¹

Tablica 5. Udio porotnika s kvarnerskih otoka (Lošinj, Cres i Krk) u godišnjem imeniku porotnika za područje Okružnog suda u Rovinju u razdoblju od 1874. do 1884.

Godina	Lošinj	Cres	Krk	Sva tri otoka zajedno	uk. broj porotnika u godišnjem imeniku	% otoka	Pula	% Pule
1874.	27	17	11	55	447	12,30	85	19,02
1875.	26	13	5	44	258	17,07	21	8,14
1876.	27	13	10	50	252	19,84	64	25,39
1877.	32	15	8	55	270	20,37	51	18,88
1878.	20	12	9	41	216	18,98	43	19,91
1879.	29	9	10	48	216	22,22	29	13,43
1880.	4	-	-	4	216	1,85	65	34,72
1881.	6	3	-	9	216	4,16	72	33,33
1882.	9	-	-	9	216	4,16	83	38,42
1883.	9	9	-	18	216	8,33	79	36,57
1884.	15	7	7	29	216	13,42	73	33,79

Razloge navedenog smanjenja udjela porotnika s kvarnerskih otoka u godišnjem imeniku ne treba tražiti u smanjenju broja tamošnjih osoba koje ispunjavaju Zakonom propisane pretpostavke za porotničku službu, čemu u prilog govori nagli pad s 22,22% 1879. na svega 1,85% u 1880. godini. Stoga je najvjerojatnije da je komisija pri Okružnom sudu u Rovinju, pri sastavljanju godišnjeg imenika, zbog ekonomskih razloga nastojala u imenik uvrstiti što manji broj osoba s kvarnerskih otoka. Naime, svaki porotnik koji je dolazio s Krka, Lošinja i Cresa, bez obzira na trajanje porotne sjednice, dobivao je kao naknadnu putnih troškova iznos koji je premašivao 80 fl., dok su porotnici iz Pule dobivali iznos od svega 14 fl., porotnici iz Vodnjana 10 fl. te ostali

¹¹⁰ §41. Naredbe ministra pravosuđa od 19. studenoga 1873., kojom se u dogovoru s ministrom posalah unutarnjih izdaje ověřbeni propis k postupniku kaznenomu od 23. svibnja 1873 (drž. zak. lista br. 119), u: *Đeržavno-zakonski list za kraljevine i zemlje, zastupane u vieću cesarevinskom*, god. 1873., kom. LVII., br. 152., Beč, 1873., str. 618.

¹¹¹ Sulla giuria in Istria, *L'Istria*, br. 142, Parenzo, 13. rujna 1884., str. 2.

porotnici iz kontinentalnog dijela Istre iznos koji je bio proporcionalan udaljenosti koju su morali prijeći.

S jedne strane upozoravalo se na pravo da i one osobe koje su sposobne za porotničku službu i potječu iz udaljenijih mjesta sudjeluju u kaznenom pravosuđu, a s druge strane navodilo se kako su tarife koje se primjenjuju pri izračunu naknade putnih troškova zastarjele i potječu iz vremene nedostatne prometne povezanosti i nepostojanja redovnih parobrodskih linija. Zbog primjene takve tarife porotnici s otoka dobivali su naknadu putnih troškova u iznosu koji je umnogome premašivao njihove stvarne troškove, tako da su se redovno kući vraćali s ostatkom koji im je preostao nakon podmirenja troškova puta i smještaja u Rovinju. Nasuprot tome, porotnici koji su dolazili iz bližih mjesta, na ime naknade putnih troškova dobivali su minimalne iznose kojima nisu mogli pokriti troškove smještaja i hrane u Rovinju, pogotovo u onim slučajevima kada je porotna sjednica trajala duže. Teret spomenutih troškova padao je na samog porotnika, a ako je potjecao iz siromašnijeg sloja, to je dovodilo do ozbiljne štete na njegovu gospodarstvu.¹¹²

Budući da je porotnička služba bila počasna dužnost, koju nije bilo moguće od sebe otkloniti i čije je izbjegavanje povlačilo za sobom novčanu kaznu, siromašniji porotnici koji tijekom trajanja porotne sjednice nisu bili u mogućnosti plaćati smještaj u Rovinju, snalazili su se na različite načine pa tako iz novinskog izvješća doznajemo da je jedan od porotnika tijekom trajanja porotne sjednice u srpnju 1901.¹¹³ spavao u štali, a ujutro se prao u moru na rivi. U nastavku se navodi da takvo siromaštvo i takve navike zasigurno ne pokazuju onaj potreban stupanj zdravog razuma i općeg znanja koji se traže od "pučkih sudija".¹¹⁴

4.4. POROTNIČKA ZADRUGA

S obzirom na to da je porotnička služba predstavljala opterećenje za porotnike, pogotovo za one koji su bili slabijeg imovnog stanja i koji su morali doći iz udaljenijih mjesta u sjedište porotnog suda te ondje boraviti po nekoliko tjedana tijekom trajanja porotne sjednice i to o vlastitu trošku, tijekom 1878. dolazi do osnivanja prvih društava za uzajamnu pomoć porotnika, tzv. porotničkih zadruga.

Prva porotnička zadruga bila je osnovana za područje Okružnog suda u Kremsu, sa svrhom pružanja novčane pomoći osobama pozvanim na porotničku službu, za vrijeme njezina obavljanja. S radom je započela 1. siječnja 1878. Zadrugarom je mogao postati svatko tko je bio upisan u praimenik porotnika za područje Okružnog suda u Kremsu. Svaki zadrugar je bio dužan plaćati 1 fl. godišnje naknade i to najmanje dva mjeseca prije kraja godine. Svaki porotnik koji bi dokazao svoje sudjelovanje na porotnoj sjednici, kao i svoje članstvo u zadrugi potvrdom o upisu, dobivao je primjerenu novčanu naknadu. Novčana naknada je 1878. iznosila 7,50 fl. za porotnike koji su stanovali u Kremsu ili u blizini, te 20 fl. ako su dolazili iz udaljenijih mjesta.¹¹⁵

Ministar pravosuđa nastojao je da se ova ustanova raširi i u drugim dijelovima austrijskih zemalja, posebice zbog toga što država, osim putnih troškova, nije bila dužna porotnicima nakna-

¹¹² *Ibid.*

¹¹³ Riječ je bila o drugoj redovnoj porotnoj sjednici tijekom 1901., za područje nadležnosti Okružnog suda u Rovinju, koja je započela 15. srpnja. Za predsjednika porotnog suda bio je određen predsjednik Okružnog suda u Rovinju dr. Antonio Tušar, a njegovi zamjenici su bili savjetnici Napoleone Kümmerlin nob. de Eichenau i dr. Gregorio Devescovi. *Le Assise di Rovigno, Il Giornaleto di Pola*, br. 330, Pola, 5. lipnja 1901., str. 1.

¹¹⁴ I Giurati, *Idea Italiana*, br. 231, Rovigno, 17. listopada 1901., str. 1.

¹¹⁵ Porotnička zadruga, *Pravo: pravničko-upravni list*, god. VI, br. 63, Zadar, 30. lipnja 1878., str. 84.–85.

diti izgubljeno vrijeme, ni troškove smještaja i hrane u mjestu porotnog suda nastale za vrijeme porotničke službe. Stoga je državni odvjetnik u Trstu svojim pismom od 8. travnja 1878. pozvao da se na području Austrijskog primorja osnuje porotnička zadruga, čijim članovima bi bili svi oni koji su upisani u praimenike na području nadležnosti Višeg zemaljskog suda u Trstu te su time pozvani na porotničku službu pred porotnim sudovima u Trstu, Gorici ili Rovinju. Je li se na navedeni poziv odazvao potreban broj članova kako bi se porotnička zadruga za Primorje mogla konstituirati, nema raspoloživih podataka.¹¹⁶

5. ZAKLJUČAK

Zaokret od apsolutizma koji je započeo od 1860. godine i uvođenje pseudoustavnosti Listopadskom diplomom i Veljačkim patentom, ujedno je značilo da je ZKP 1853. bio lišen državno-pravnih i političkih temelja na kojima je počivao. Promijenjene državno-pravne okolnosti činile su nužnom reformu kaznenog postupka. Odmah na početku parlamentarnog razdoblja 1861. godine, vlada je izrazila namjeru vraćanja temeljnim načelima sadržanim u ZKP-u 1850., pa tako i ponovno uvođenje porote. Srž promjena kaznenog zakonodavstva predstavljao je Zakon o kaznenom postupku od 23. svibnja 1873. nastao kao rezultat dugogodišnjih pripremnih radova. ZKP 1873. stupio je na snagu 1. siječnja 1874. u svim krunovinama i zemljama zastupanim u Carevin-skom vijeću.

Stvarna nadležnost porotnog suda obuhvaćala je taksativno nabrojane zločine i prijestupe, koji su se uobičajeno dijelili na tri skupine: zločini i prijestupi počinjeni sadržajem tiska, politički zločini i prijestupi te teški zločini, tj. oni zločini za koje se prema zakonu može izreći kazna u trajanju duljem od pet godina tamnice. Nadležnost porotnih sudova bila je proširena 1885., donošenjem posebnog Zakona s odredbama protiv opasne uporabe eksploziva i protiv općenito opasnog rukovanja istim.

U vezi s uređenjem postupka pred porotnim sudom, odredbe su najvećim dijelom bile gotovo nepromijenjene preuzete iz ZKP-a 1850. Razlozi za velike promjene nisu postojali budući da je iskustvo s primjenom ZKP-a 1850. prema suglasnom mišljenju ondašnjih suvremenika bilo vrlo pozitivno. Učinjene pak promjene jasno ukazuju na dvije temeljne tendencije: s jedne strane trebale su omogućiti jaču sigurnost optuženika od nepravednih osuda, a s druge strane poboljšati položaj porotnika koji su dobili mogućnost zahtijevati promjenu postavljenih pitanja, kao i predlagati izvođenje pojedinih dokaza. Porotni sudovi postojali su u sjedištu svakog suda prvog stupnja, a za područje Istre prema novoj sudskoj organizaciji to je bio Okružni sud u Rovinju.

Zakon o sastavljanju porotničkih imenika od 23. svibnja 1873. predstavljao je dopunu ZKP-a 1873. te je stupio na snagu danom objave. Smisao toga bilo je omogućiti pravodobno sastavljanje porotničkih imenika i pripremu, kako bi odmah nakon uvođenja ZKP-a 1873. porotni sudovi mogli početi s djelovanjem. Svaki porotnik, koji je ispunio svoju dužnost i čije je prebivalište bilo udaljeno više od jedne austrijske milje (7,585 km) od sjedišta porotnog suda, mogao je zahtijevati primjerenu naknadu putnih troškova. Imajući u vidu da su na porotne sjednice u Rovinju pojedini porotnici morali doći iz udaljenih krajeva Istre, pri čemu se ponajprije misli na stanovnike otoka Lošinja, Cresa i Krka, koji su u Rovinju pristizali parobrodom, pitanje naknade putnih troškova bilo je od osobite važnosti. U razdoblju od 1874. do 1884. u godišnjem imeniku porotnika znatno

¹¹⁶ Società di mutuo provvedimento per giurati, *Gazetta dei Tribunali*, god. XII., br. 8, Trieste, 20. travnja 1878., str. 63.; Appello ai giurati, *Gazetta dei Tribunali*, god. XII., br. 15, Trieste, 1. kolovoza 1878., str. 120.

se smanjio udio porotnika sa spomenutih otoka jer je komisija pri Okružnom sudu u Rovinju pri sastavljanju godišnjeg imenika, zbog ekonomskih razloga, nastojala u imenik uvrstiti što manji broj osoba s kvarnerskih otoka. S obzirom na to da je porotnička služba predstavljala opterećenje za porotnike, pogotovo za one koji su bili slabijeg imovnog stanja i koji su morali doći iz udaljenijih mjesta u sjedište porotnog suda te ondje boraviti po nekoliko tjedana za trajanja porotne sjednice i to o vlastitu trošku, tijekom 1878. dolazi do osnivanja prvih društava za uzajamnu pomoć porotnika, tzv. porotničkih zadruga. Takvu inicijativu pronalazimo i na području Austrijskog primorja, u čijem se sastavu nalazila Istra.

LITERATURA

1. Neobjavljena vrela

Državni arhiv u Pazinu:

1. HR-DAPA-27, KOTARSKI KAPETANAT U PAZINU, (1868.-1918), L/6 porotnici;
2. HR-DAPA-28, KOTARSKI KAPETANAT U POREČU, (1868.-1918), I/9 prijave i istrage.

2. Zakonski i podzakonski akti:

1. Cesarski patent od 27. svibnja 1852. kojim se za svukoliku cesarevinu, izim vojničke Krajine, kao jedini kazneni zakon o zločinstvima, prestupcima i prekèršajima, proglašuje i od 1. rujna 1852. počamši, u kriepest stavlja novo, poznijimi zakoni popunjeno izdanje kaznenoga zakona o zločinstvima i teških redarstvenih od 3. rujna 1803, u koje je primljeno više novih ustanovah, u: *Sveobći dèržavo-zakonski i vladni list za Cesarevinu Austrijsku*, god. 1852., kom. XXXVI., br. 117, Beč, 1852., str. 493.-591.
2. Zakon od 23. svibnja 1873, kojim se uvodi postupnik kazneni, u: *Dèržavo-zakonski vladni list za kraljevine i zemlje, zastupane u vieću cesarevinskom*, god. 1873., kom. XLII., br. 119., Beč, 1873., str. 397.-501.
3. Zakon od 23. svibnja 1873, o tom, kako se sastavljaju imenici porotnikah, u: *Dèržavo-zakonski list za kraljevine i zemlje, zastupane u vieću cesarevinskom*, god. 1873., kom. XLII., br. 121., Beč, 1873., str. 503.-508.
4. Naredba ministra pravosudja od 19. studenoga 1873, kojom se u dogovoru s ministrom posalah unutarnjih izdaje ovèršbeni propis k postupniku kaznenomu od 23. Svibnja 1873 (dèrž. zak.lista br. 119), u: *Dèržavno-zakonski list za kraljevine i zemlje, zastupane u vieću cesarevinskom*, god. 1873., kom. LVII., br. 152., Beč, 1873., str. 611.-686.
5. Zakon od 27. svibnja 1885, o odredbah proti obćenito pogibeljnoj porabi razprštalah i proti obćenito pogibeljnu rukovanju s istim, u: *Državo-zakonski list za kraljevine i zemlje, zastupane u vieću cesarevinskom*, god.1885., komad XLII., br. 134., Beč, 1885., str. 305.-307.

3. Zakoni s komentarom, zbirke zakona, objavljena sudska praksa

1. Löffler, Alexander; Lorenz, Eugen, *Die Strafprozeß-Ordnung vom 23. Mai 1873, Nr.119 RGB., samt allen ergänzenden und erläuternden Gesetzen und Verordnungen, unter Anführung einschlägiger Entscheidungen und Beschlüsse des Obersten Gerichts- als Kassationshofes*. Zwölfte, neu revidierte und umgearbeitete Auflage, Wien, 1909.
2. Mayer, Salomon, *Handbuch des österreichischen Strafproceßrechtes, I. Band. Entstehungsgeschichte der österreichischen Strafproceß-Ordnung vom 23. Mai 1873*, Wien, 1876.
3. Mayer, Salomon, *Handbuch des österreichischen Strafproceßrechtes, III. Band. Commentar zu der Oesterreichischen Strafproceß-Ordnung vom 23. Mai 1873. Zweiter Theil. §§207.-296.*, Wien, 1884.
4. Mayer, Salomon, *Handbuch des österreichischen Strafproceßrechtes, IV. Band. Commentar zu der Oesterreichischen Strafproceß-Ordnung vom 23. Mai 1873. Dritter Theil. §§297.-494. (Schluß des Commentars.)*, Wien, 1884.
5. Mitterbacher, Julius, *Die Strafproceßordnung für die im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder der österreichisch-ungarischen Monarchie vom 23. Mai 1873 und deren Einführungsgesetz*, Wien, 1882.

6. Rulf, Friedrich, *Die Praxis des österreichischen Strafprocesses. Nachträge und Ergänzungen zu der österreichischen Strafproceßordnung vom 23. Mai 1873*, Wien, 1878.
7. Rulf, Friedrich, *Der österreichische Strafproceß unter Berücksichtigung der Rechtsprechung des Cassationhofes*, Zweite durchgesehene Auflage, Wien, 1888.

4. Monografije, knjige, udžbenici, članci i ostalo

1. Bayer, Vladimir, *Kazneno procesno pravo - odabrana poglavlja, Knjiga II., Povijesni razvoj kaznenog procesnog prava*, (prir. Krapac, Davor), Zagreb, 1995.
2. Holzmannhofer, Wolfgang, *Geschworenengerichtsbarkeit in Österreich: Geschichte, Entwicklung und aktueller Stand (unter besonderer Berücksichtigung der Entscheidungsfindung von Geschworenen sowie der mangelnden Begründungspflicht)*, doktorska disertacija, Salzburg, 2001.
3. Mischler, Ernst; Ulbrich, Joseph (ur.), *Österreichisches Staatswörterbuch. Handbuch des gesamten österreichischen öffentlichen Rechtes, Zweiter Band. F-J*, Zweite wesentlich umgearbeitete Auflage., Wien, 1906.
4. Ogorelica, Nikola, *Kazneno procesualno pravo s osobitim obzirom na judikaturu kralj. Stola sedmorice i kasacionoga suda bečkoga*, Zagreb, 1899.
5. Pastović, Dunja, *Porotno suđenje u Istri prema Zakonu o kaznenom postupku iz 1850.*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 20, br. 1/2013., Zagreb, str. 203.–264.
6. Sadoghi, Alice, *Thesen zur Geschworenengerichtsbarkeit - historische Aufarbeitung und Perspektiven*, Linz, 2007.
7. Ullmann, Emanuel, *Lehrbuch des österreichischen Strafproceßrechts*. Zweite, durchgearbeitete Auflage, Innsbruck, 1882.
8. Zimprich, Susanne, *Historische Entwicklung und gegenwärtige Bedeutung der Geschworenengerichtsbarkeit in Österreich*, doktorska disertacija, Wien, 1995.

5. Statistički zbornici

1. *Statistisches Jahrbuch für das Jahr 1874*. Herausgegeben von der k. k. statistischen Central-Commission, Heft VI., Straf-Rechtspflege der Civil-Gerichte der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder im Jahre 1874., Wien, 1877.
2. *Statistisches Jahrbuch für das Jahr 1875*. Heft VI., Straf-Rechtspflege der Civil-Gerichte der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder im Jahre 1875., Wien, 1878.
3. *Statistisches Jahrbuch für das Jahr 1876*. Heft VI., Straf-Rechtspflege der Civil-Gerichte der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder im Jahre 1876., Wien, 1879.
4. *Statistisches Jahrbuch für das Jahr 1877*. Heft VI., Straf-Rechtspflege der Civil-Gerichte der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder im Jahre 1877., Wien, 1880.
5. *Statistisches Jahrbuch für das Jahr 1878*. Heft VI., Straf-Rechtspflege der Civil-Gerichte der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder im Jahre 1878., Wien, 1882.
6. *Statistisches Jahrbuch für das Jahr 1879*. Heft VI., Straf-Rechtspflege der Civil-Gerichte der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder im Jahre 1879., Wien, 1882.
7. *Statistisches Jahrbuch für das Jahr 1880*. Heft VI., Straf-Rechtspflege der Civil-Gerichte der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder im Jahre 1880., Wien, 1883.
8. *Statistisches Jahrbuch für das Jahr 1881*. Heft VI., Straf-Rechtspflege der Civil-Gerichte der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder im Jahre 1881., Wien, 1884.

9. *Oesterreichische Statistik*. Herausgegeben von der k. k. statistischen Central-Commission, Bd.VI., Jhrg. 1882., 3. Heft, Die Ergebnisse der Strafrechtspflege in den im Reichsrathe vertretenen Königreichen und Ländern im Jahre 1882., Wien, 1886.
10. *Oesterreichische Statistik*. Bd. XI., Jhrg. 1883., 3. Heft, Die Ergebnisse der Strafrechtspflege in den im Reichsrathe vertretenen Königreichen und Ländern im Jahre 1883., Wien, 1887.
11. *Oesterreichische Statistik*. Bd. XV., Jhrg. 1884., 3. Heft, Die Ergebnisse der Strafrechtspflege in den im Reichsrathe vertretenen Königreichen und Ländern im Jahre 1884., Wien, 1888.
12. *Oesterreichische Statistik*. Bd. XIX., Jhrg. 1885., 3. Heft, Die Ergebnisse der Strafrechtspflege in den im Reichsrathe vertretenen Königreichen und Ländern im Jahre 1885., Wien, 1889.
13. *Oesterreichische Statistik*. Bd. XXIV., Jhrg. 1886., 3. Heft, Die Ergebnisse der Strafrechtspflege in den im Reichsrathe vertretenen Königreichen und Ländern im Jahre 1886., Wien, 1889.
14. *Oesterreichische Statistik*. Bd. XXVII., Jhrg. 1887., 3. Heft, Die Ergebnisse der Strafrechtspflege in den im Reichsrathe vertretenen Königreichen und Ländern im Jahre 1887., Wien, 1891.
15. *Oesterreichische Statistik*. Bd. XXX., Jhrg. 1888., 3. Heft, Die Ergebnisse der Strafrechtspflege in den im Reichsrathe vertretenen Königreichen und Ländern im Jahre 1888., Wien, 1892.
16. *Oesterreichische Statistik*. Bd. XXXVI., Jhrg. 1889., 3. Heft, Die Ergebnisse der Strafrechtspflege in den im Reichsrathe vertretenen Königreichen und Ländern im Jahre 1889., Wien, 1893.
17. *Oesterreichische Statistik*. Bd. XXXIX., Jhrg. 1890., 3. Heft, Die Ergebnisse der Strafrechtspflege in den im Reichsrathe vertretenen Königreichen und Ländern im Jahre 1890., Wien, 1894.
18. *Oesterreichische Statistik*. Bd. XLI., Jhrg. 1891., 3. Heft, Die Ergebnisse der Strafrechtspflege in den im Reichsrathe vertretenen Königreichen und Ländern im Jahre 1891., Wien, 1894.
19. *Oesterreichische Statistik*. Bd. XLIII., Jhrg. 1892., 3. Heft, Die Ergebnisse der Strafrechtspflege in den im Reichsrathe vertretenen Königreichen und Ländern im Jahre 1892., Wien, 1895.
20. *Oesterreichische Statistik*. Bd. XLV., Jhrg. 1893., 3. Heft, Die Ergebnisse der Strafrechtspflege in den im Reichsrathe vertretenen Königreichen und Ländern im Jahre 1893., Wien, 1896.
21. *Oesterreichische Statistik*. Bd. XLVII., Jhrg. 1894., 3. Heft, Die Ergebnisse der Strafrechtspflege in den im Reichsrathe vertretenen Königreichen und Ländern im Jahre 1894., Wien, 1897.
22. *Oesterreichische Statistik*. Bd. L., Jhrg. 1895., 3. Heft, Die Ergebnisse der Strafrechtspflege in den im Reichsrathe vertretenen Königreichen und Ländern im Jahre 1895., Wien, 1898.
23. *Oesterreichische Statistik*. Bd. LIII., Jhrg. 1896., 3. Heft, Die Ergebnisse der Strafrechtspflege in den im Reichsrathe vertretenen Königreichen und Ländern im Jahre 1896., Wien, 1900.
24. *Oesterreichische Statistik*. Bd. LVIII., Jhrg. 1897., 3. Heft, Die Ergebnisse der Strafrechtspflege in den im Reichsrathe vertretenen Königreichen und Ländern im Jahre 1897., Wien, 1902.
25. *Oesterreichische Statistik*. Bd. LXI., Jhrg. 1898., 3. Heft, Die Ergebnisse der Strafrechtspflege in den im Reichsrathe vertretenen Königreichen und Ländern im Jahre 1898., Wien, 1902.
26. *Österreichische Statistik*. Bd. LXIX., Jhrg. 1899., 3. Heft, Die Ergebnisse der Strafrechtspflege in den im Reichsrathe vertretenen Königreichen und Ländern im Jahre 1899., Wien, 1903.
27. *Österreichische Statistik*. Bd. LXXI., Jhrg. 1900 und 1901., 3. Heft, Die Ergebnisse der Strafrechtspflege in den im Reichsrathe vertretenen Königreichen und Ländern in den Jahren 1900. und 1901., Wien, 1904.
28. *Österreichische Statistik*. Bd. LXXIV., Jhrg. 1902. und 1903., 3. Heft, Die Ergebnisse der Strafrechtspflege in den im Reichsrathe vertretenen Königreichen und Ländern in den Jahren 1902. und 1903., Wien, 1906.

6. Časopisi i novine

1. *Gazzetta dei Tribunali*, Trst
2. *Gerichtshalle*, Beč
3. *Idea Italiana*, Rovinj
4. *Il Giornaletto di Pola*, Pula
5. *L'Istria*, Poreč
6. *L'Osservatore triestino*, Trst
7. *Pravo: pravničko-upravni list*, Zadar–Split

Dunja Pastović, *PhD, senior assistant,
Faculty of Law in Zagreb*

THE LEGISLATIVE FRAMEWORK FOR JURY TRIAL IN ISTRIA IN THE PERIOD FROM 1873 TO 1918

Summary

This paper presents the legislative framework for jury trial in Istria in the period from 1873 to 1918 based on the Austrian Code of Criminal Procedure of 1873. Relevant legal regulations, foreign and domestic references, official statistical compilations, journals and newspapers from the period and archival materials available at the State Archives in Pazin have been analysed.

The analysis of legislative framework resulted in the conclusion that in regard to the regulation of jury trial, and in comparison to the Code of Criminal Procedure of 1850 (in force for a short period of time), there were no significant changes. The changes indicate two fundamental tendencies of the legislator: firstly, to provide a stronger protection of the accused from wrongful convictions, and secondly to improve the position of jurors who were given an opportunity to request a change of questions asked and to propose a presentation of particular evidence. Therefore, the paper emphasizes the provisions which are different from regulation prescribed by the Code of Criminal Procedure of 1850. The application of certain legal provisions before the Court of Assizes in Rovinj has also been researched on. Furthermore, the paper analyzes the Law on compiling jury lists of May 23, 1873 as complement to the Code of Criminal Procedure of 1873.

Key words: jury trial, Istria, Code of Criminal Procedure of 1873, 1873-1918

*Dr. Dunja Pastović, höhere wissenschaftliche Mitarbeiterin
Fakultät für Rechtswissenschaften der Universität in Zagreb*

NORMATIVER RAHMEN DER SCHWURGERICHTSBARKEIT IN DER ZEITSPANNE 1873 BIS 1918

Zusammenfassung

Das Ziel dieser Arbeit ist die Darstellung des normativen Rahmens des Schwurgerichtsverfahrens in Istrien in der Zeitspanne 1873 bis 1918, deren Grundlage österreichische Strafprozessordnung aus dem Jahr 1873 war. In der Behandlung des Themas wurden relevante Rechtsvorschriften benutzt sowie die einheimische und fremde Literatur, offizielle statistische Sammelbände, Zeitschriften aus der beobachteten Zeitspanne und zureichende Archivquellen aus dem Staatsarchiv in Pazin.

Aufgrund der Analyse des normativen Rahmens wurde festgestellt, dass hinsichtlich der Regelung des Schwurgerichtsverfahrens im Vergleich mit der kurzfristigen Strafprozessordnung aus dem Jahr 1850 keine großen Veränderungen zum Ausdruck gekommen sind. Diejenigen Änderungen, die doch eingeführt wurden, weisen auf zwei grundlegenden Tendenzen des Gesetzgebers hin: einerseits, den Schutz der Angeklagten gegen ungerechte Urteile zu stärken und andererseits die Lage der Geschworenen zu verbessern, denen ermöglicht wurde, Veränderung der gestellten Fragen zu verlangen und Beweisaufnahme in bestimmten Fällen vorzuschlagen. Aus diesem Grunde wurden diejenigen Bestimmungen zum Ausdruck gebracht, die eine Abweichung von den durch die StPO vom 1850 festgelegten Regelungen darstellten. Darüber hinaus wurde in der Arbeit die Anwendung einzelner Gesetzesbestimmungen vor dem Schwurgericht in Rovinj dargestellt. Abschließend wurde das Gesetz über die Zusammensetzung des Geschworenenregisters vom 23. Mai 1873 analysiert, das einen Zusatz zur Strafprozessordnung vom Jahr 1873 darstellte.

Schlagwörter: Schwurgerichtsverfahren, Istrien, Strafprozessordnung aus dem Jahr 1873, die Zeitspanne 1873-1918